TÄNAPÄEV

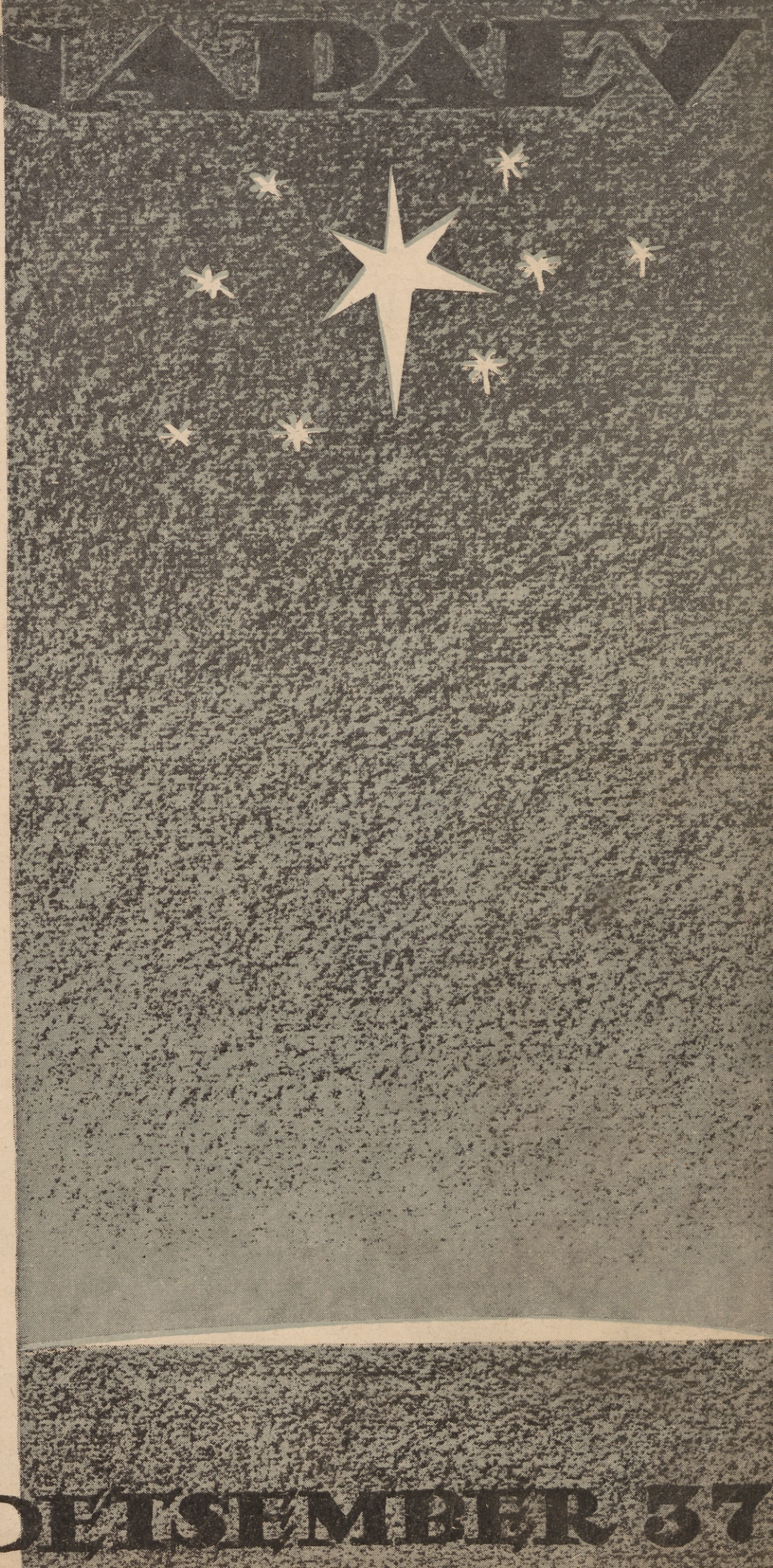

NR 12 DETSEMBER 37

Teil on kasulik teada, et

1. Iga päev on „Uus Eesti“ täis nooruse jõudu, vaimult värske ja sisult uus.
2. Eelkõige nõutakse kõikjal „Uus Eesti“ uudiseid, mis iga päev kiirelt, tõetruult ja asjalikult toovad palju tarvilikku ja huvitavat kogu maailmast.
3. Kiire, täielik ja täpne on „Uus Eesti“ kodumaiste uudiste osa.
4. „Uus Eesti“ erikirjasaatjad reisivad välismail ja viibivad maailma poliitika tulepunktides. Nende haaravaid kirjutisi saab lugeda ainult „Uus Eestist“.
5. „Uus Eestis“ kirjutavad parimad asjatundjad kõigilt erialadelt. Kõigi elunähete kohta leiame „Uus Eesti“ veergudelt õiglast valgustamist ja kindlat seisukoha võtmist ning asjalikku arvustust.
6. „Uus Eesti“ toob rohkesti teateid hindadest. Turgude ülevaated ja kõigi tähtsamate kaupade hindade kujunemised on „Uus Eestis“ täielikud ja täpsed.
7. „Uus Eesti“ pildirikkus on silmapaistev. Iga tähtsam sündmus ja uudis on „Uus Eestis“ varustatud pildiga. See muudab lehe väga elavaks ja huvitavaks. Sagedasti toob „Uus Eesti“ huvitavaid pilte ka mitmevärvitrükis.
8. Alati sooja vastuvõttu leiavad lugejaskonnas „Uus Eesti“ põnevad romaanid ja mitmekülgselt huvitavad seeria-kirjutised nii kodu- kui ka välismaa autoreilt.
9. „Uus Eestil“ on väärtuslikud kaasanded. Suure sisurikka 7 k. nädalas ilmuva „Uus Eesti“ tellijatel on võimalus koos „Uus Eestiga“ tellida poole hinnaga Põllutöökoja rahvalikku põllumajanduslikku ajakirja „Põllumajandus“, mis ilmub üks kord nädalas. Noortele ja kõigile lugemisehuvilistele toob igal reedel „Tallinna Post“ palju huvitavat sõnas ja pildis. „Uus Eesti“ tellijad saavad „Tallinna Posti“ soodustatud hinnaga. Hinnata kaasandeks on „Uus Eesti“ tellijatele 1938. a. mitmevärviline seinakalender ja sisukas kalender-käsiraamat.
10. Kümned tuhanded tunnevad ja hindavad „Uus Eesti“ sisukust, täpsust ja õiglust. Igaüks veendub „Uus Eesti“ väärtuses, kes loeb seda iga päev. Tellides saab „Uus Eesti“ üle 30 prots. odavam kui iga päev üksiknumbri viisi ostes.

Tellimisi võtavad vastu üle riigi kõik postiasutised, „Uus Eesti“ esindajad ja kontorid kõigis tähtsamates keskustes.

„Uus Eesti“ peakontor,
Tallinn, Pikk 40.

TÄNAPÄEV

1937

KOLMAS AASTAKÄIK

NOOR-EESTI KIRJASTUS TARTUS

O.-ü. „NOOR-EESTI KIRJASTUSE“ TRÜKIKODA TARTUS, 1937

ILUKIRJANDUS

LUULETUSED JA EPIGRAMMID

Lk.

Alle, A., Epigramme 10, 45, 156
Goethe, J. W., Katke Faustist I (tõlk. J. Kärner) . 170
Hallimäe, R., Luuletaja — kerjusele 116
— Naine luuletajale 207
Heine, H., Hastingsi lahinguväli (tõlk. J. Kärner) . 141
Kivimäe, M., Tulles 256
— Leid 303
Kook, E., Kahekesi 116
Koskenniemi, V. H., Kaks luuletust (tõlk. E. Tillemann) 250
Kärner, J., Proloog O. Lutsu 50-ndaks sünnipäevaks 40
Mõtus, L., Fataalne 63
— Kaks luuletust 103
— Kevadtunnused 116
— Kaks luuletust 136
— Pihtimus emale 137
— Lapselelu 177
— Kojutulek 255
— Kivikorjajad 288
— Käsi 325
— On homses see ihatav vast 331
Nukk, E., Raskel ajal 67
Puškin, A., Unetus (tõlk. J. Šumakov) 39
Säärits, A., Laanele 13
— Kõik on müüdav 36
— Loojang 169
Tamm, L., Värsse rändurist 110
— Suviöö 148
— Kaks luuletust 205
— Luuletusi 243
— Kolm laulu 375
Vihalemm, A., Epigramme 101

NOVELLIKATKED, LÜHIJUTUD, VESTED JNE.

Clifford, W. K., Võti 249
Hardy, Th., Leedi Mottisfont 280, 318
Have-Valtman, Kunstnik Seepia peadpööritav edu . 58
— Moodne korter 85
Kippel, E., Kuraasi peab olema 242
— Kolliküla jäär Tartu näitusel 278
— Tige lugu 351
Liba Hunt, Üks ebaametlik ja ebaisiklik intervjuu August Mälgult 197
Luts, E., Laupäevaõhtused mõlgutused 210
Luts, O., Sügis 55, 149, 186, 214
— Kui algas Maailmasõda 237, 268
Maran, H., Moodsad kasulapsed 124
Moore, Th., Ametniku kirg 173
Moricz, Z., Rahvakasvatus 147
Nagy, L., Hea sopakirjandus 19
Olesk, O., Vestlus kirjanduse üle 376
Randla, E., Kaupmees Lillemäe eksirännak . . . 62
— Aastate pärast 206
Ranna, E., Puhkus merel 142
Romulus, Härrad ümber „kerjamismasina“ . . . 56
— Patujutt kunstiaasta tähistel 315
Tiitus, R., Üks anonüümne dokument 378
Vahtra, J., Kunstisõber 203
Viiding, P., Vabadus 307
— Süüdlane 342

ARTIKLID JA MÄRKUSED

ÜHISKOND, KULTUUR, POLIITIKA, MAJANDUS, KIRJANDUS JNE.

Aben, K., A. H. Tammsaare „Tõde ja õigus“ läti keeles 63, 115
— Vennaskalmistu Riias 200
Alas, R., Kirjanduse valik raamatukogude täiendamisel 108
Angelus, O., Kas saab luuletajaid aidata? . . . 139
Arumaa, P., Kunstikiri Kaunasest 152
Azana, Tõtt Hispaania sündmuste kohta (kõne kokkuvõte) 264
Bakis, E., Psühholoogilisi märkmeid Inglise kuninga draamast 44
— Meie vaimlise töö võimalikust tasemest . . 105
Dreverk, F., Hispaanlaste traagilisest elutundest . 50
Ehrman, K., Läbi talvise Pärnu 89
— Orjaajast nüüdisajani 104
— Kirjanik-koolimees metsade ja rabade taga 182
Feldmann, A., Raamat rahva sekka 178
— Läbi tšardaši-, mustlasmuusika- ja veinimaa 312
Geldner, A., Saksa noorsoo olukord 26
Genss, J., Hando Mugasto † 161
Gross, E., Haritlaskond, rahvas ja riigivõim . . 66
— Põhiseaduse kriis 102
— Tänapäeva riigipoliitilisi ülesandeid . . . 236
Hanko, A., Jaapani-Hiina sõda 292
— Torm Inglismaa kohal 357
Hellat, A., Meie ehituspoliitika ja esindamine . . 130
Hiir, E., Mõni sõna mõõtjaile 155
Hindrey, K. A., Ütlemata jäänud sõnad O. Lutsule 2
— Mõõdud ja mõõtmised 42
— Krusteni martüürium, jõulud ja lõpp . . . 70
— Poleemikat 93
— Lahtised veed 144
— E. Hiir, seisukohad ja minu vilets iseloom 166
— Kirjad Erni Hiirele I—V 228, 266, 295, 326, 359
— Entusiasm ja reaalsus 301
— Vastuseks M. Pässile 373
Horm, V., Verdun — 1 miljoni inimese kalmistu 336
Juudit, Marta Sillaots arvustajana 191
Kaal, A., Hando Mugasto inimesena 367
Kaljumäe, V., Oleme terved, tõbised või meeletud? 275
Kangro-Pool, R., Paleed ja mured 370

Kangur, J., Demokraatiast ja absoluutsest võimust 162
— Pärnu ärkab 175
— Pärnu ülikool 230
— Kassari — Aino Kalda suvine kodu . . . 241
— Kodurahu 291
— Sigtuna vaim kummitab 333
— Meie haritlaskonna probleeme 341
— Massistumise hädaoht 364
Kaup, J., Ringhäälingu uus saatemast Türil . . 233
Kippel, E., J. Kärner: „Tõusev rahvas" I 190
Kodanik, Väikesed päevamured . 138, 164, 262, 299
Kollom, E., Kunstist meie kalmistuil 176
Kurs-Olesk, M., Ülemaailmaline rahuorganisatsioon 226
— II rahvusvaheliselt antifašistlikkude kirjanikkude kongressilt 349
Laagus, K., Kurvad humoristid 11
— Traditsioonest, keelest, meelsusest ja nimede muutmisest 84
— Meie kirjandusturu põhiküsimusi 234
Laaman, E., Ebasoodus aeg 74
— Juhtkond ja rahvas 194
— Siloa tiigil 324
— Tallinna fassaad 355
Lemmatsi Ado, Raskeid päevi Tallinnas 330
Leps, A., Uuestisünd ja võõras vaim 35
— Kaks demokraatiat 98
Linde, B., Uuemast kirjanduslikust mütoloogiast . 93
Lesta, R. A., Tuleviku vabadusväljak . . . 117, 180
Looring, A., Dr. M. Veske mälestusõhtu ja Fr. Tuglase lahkumine linnakoolist 86
Luha, A., Tartu Ülikool teaduse- ja õppeasutisena 360
Lüüs, A., Eesti organiseeritud arstkond 304
Lüüs, H., Mõnda aedadest 184
Melso, K., Laul teeb rinna rõõmsaks 91
Miller, V., Perekondlik poliitika 49
— Riik või rahvas 274
Mugasto, H., Muljeid 2. rahvusvaheliselt puugravüüri näituselt Varssavis 88
Nihtig, H., Soome noorsoo poliitilisi sihte . . . 244
Ojanurme, E. T., Seal, kus naine kõnnib adra taga 217
— Haapsalu — Eesti Nizza 246
Otsason, M., A. Jakobsoni „Metsalise raja" ühiskondlik tagapõhi 123
P. M., Mida tehakse Lätis kirjanduse levitamiseks 154
Palgi, D., Poleemikat 92
Paris, R., Mõtteid Hando Mugasto loomingust . . 219
Parts, A., Rahutu Hispaania 131
— Soome-Eesti sild saab tõsiasjaks 221
Peda, A., Vabadus on nagu õhk 107
Piip, A., Kaks filosoofi 298
— Välispoliitilisi märkmeid 354
Poska-Grünthal, V., Lastekaitsest 60
— Marie Curie 350
Praktiline esteet, Mõnda meie moodsate majade ehitamisest 114
Prima, A., Põhjapanev uuendus karastusjookide alal 119
Päss, M., Mure huumori pärast 10
— E. Tennmann ja konsistoorium 14
— Maanõukogust Rahvuskoguni 34
— Anton Aan 72
— Viljandi ja Tartu 99
— Tartu ja Tallinn 163
— Rahvuslus enne ja nüüd 227
— Läänlus Eesti ühiskondliku mõtte liikumises 258
— Jaan Pintmann 310
— Ajalugu ja ajalooline romaan 334
— Juhan Luiga 345
— Sööt, Läte, Laikmaa 371
Pärn, O., Inglise parlamendi omapärasusi . . . 47
Pärna, K., Vilsandi 216
R., Narva-Jõesuu 157
Randla, E., Tsivilisatsiooni pahedest 111
Raudsepp, H., Veste Noor-Eesti kirjanduslikust jõululauast 22
Renning, A., Reguleeritud majandus ja rahva elutase 365
Rex, Päästkem unustusest Jaan Oks 61
Riebeling, A., Kas peab ulaharitlus võidutsema? . 196
— Thomas Mann 259
Roone, E., Kooli põhiülesannetest 15
— Poolakad tulevad 53
— Muinasnäitus 79
— Linn Eesti kullasoonel 80
— Maantee kutsub 112
— Terves kehas terve vaim 120
— „Vanemuise" kolmekümne esimene hooaeg . 158
— Elu Emajõel 208
— E. Kippel „Kui Raudpea tuli" I 223
— Kahesugusest suvitamisest 248
Roos, J., O. Lutsu kirjandusliku loomingu arengust 4
— M. Kampmaa 70-aastane 91
— Milline on õige kodukaunistamine 272
Rummo, P., Kas rahvahariduse langus? 100
— „Ugala" teatri kunstiline tänapäev . . . 121
Ruus, N., Genf — maailma pealinn 16
— Eesti põhjamaade kultuurivalgust suurendamas 332
Sillaots, M., EKS kolmekümneaastane 348
Sinepi Siim, Mitme koha pidamisest 246
— Keeleline epistel ristimisest ja nimepanemisest 277
Sinimets, S., L. Koidula seniavaldamata kirju 134, 168
— Suvises Põhja-Soomes 296
Sisask, J., Vaba omaabi võidupüha 222
Suik, A., A. Jakobson „Metsalise rada" 27
Suits, A., Minna Canth 204
T., Kirjanik Marta Sillaotsa juubeli puhul . . . 159
T. A., Marie Reisik 50-a. 54
Taklaja, J., Vaikimine on kuld ja kuld on rikkus 82
Tammlaan, E., Vaimne rada 322
Tammsaare, A. H., Absoluutsest ja relatiivsest . . 68
— Kodukultuurist 290
— Lehm, laps ja inimene 327
Tegelik õpetaja, Elulähedane matemaatika . . . 75
Teppan, A., Kui kass ja koer mäletsesid 8
Tiitus, R., Elu ja luule 12
— Mitte risti-, vaid paganausk 338
Tillemann, E., E. J. Voitki „Eile ja täna" . . . 160
— Fr. Tuglase „Väike Illimar" 188
Tonska, A., Kaasaeg ja usuküsimus 348
Tooming, O., Kuressaare, vaikuse ja rahu kuurort 240
— Kitsederiik Abruka 276
— Unustatud saar Muhu vetes 317
— Musterküla Peresaare rabas 344
— Papisaare laevatehases 377
Tp. Ka., Mõnda pealinna kõrg- ja madalkonjunktuurist 339
Tsivilist, Valitsejavahetusest Inglismaal ja Hispaania kodusõjast 37
— Hispaania tules 198
Tõnisson, J., Endast hoolimata 328
Uibo, A., Alaväärsus ja endateostus 346
Uibopuu, V., Okastraadita piirijoon 21
— Teatriüritusi Valgas 57
— Taheva „terviseallikal" 372
Vahtra, J., V. Melnik 50-a. 147
— Kaunil Taevaskoja jõel 211
Vellner, H., Tallinna kiri 363
Viiding, P., Pööbli mäss 202
Vox humana, Humanistlikust demokraatiast . . . 17
Äärma, E., Suusatamine on tulevikusport . . . 48
Õunapuu, A., Nimede eestistamisest ja traditsioonidest 128

VIII koertenäitus Tartus 184
Rahva lein C. R. Jakobsoni surma puhul . . . 232
Noor-Eesti kirjanduslikke uudiseid 255
Raamat näitusel 319

Jooniseid, kaanekavandeid, karikatuure, linoollõikeid ja reproduktsioone järgmistelt autoritelt: E. Haamer, Have-Valtman, K. A. Hindrey, V. K. Jonynas, E. Jõesaar, J. Jõgi, E. Kits, E. Kollom, V. Melnik, J. Mikénas, H. Mugasto, A. Peerna, Port, M. Saks, Strobl, R. Tiitus, N. Triik, J. Vahtra, A. Valeška, E. Vizgirda.

TÄNAPÄEV

NR. 12 DETSEMBER 1937 III AASTAKÄIK

A. Piip: Välispoliitilisi märkmeid
E. Laaman: Tallinna fassaad
A. Hanko: Torm Inglismaa kohal
K. A. Hindrey: Kirjad Erni Hiirele V
A. Luha: Tartu ülikool
H. Vellner: Tallinna kiri
J. Kangur: Massistumise hädaoht
A. Renning: Reguleeritud majandus ja rahva elutase
A. Kaal: H. Mugasto inimesena
O. Olesk: Vestlus kirjanduse üle
R. Kangro-Pool: Paleed ja mured
M. Päss: Sööt, Läte, Laikmaa
V. Uibopuu: Taheva „terviseallikal"
K. A. Hindrey: Vastuseks M. Pässile
L. Tamm: Kolm laulu
O. Tooming: Papisaare laevatehas
R. Tiitus: Üks anonüümne dokument

Jaan Vahtra kaas

Foto Hinto

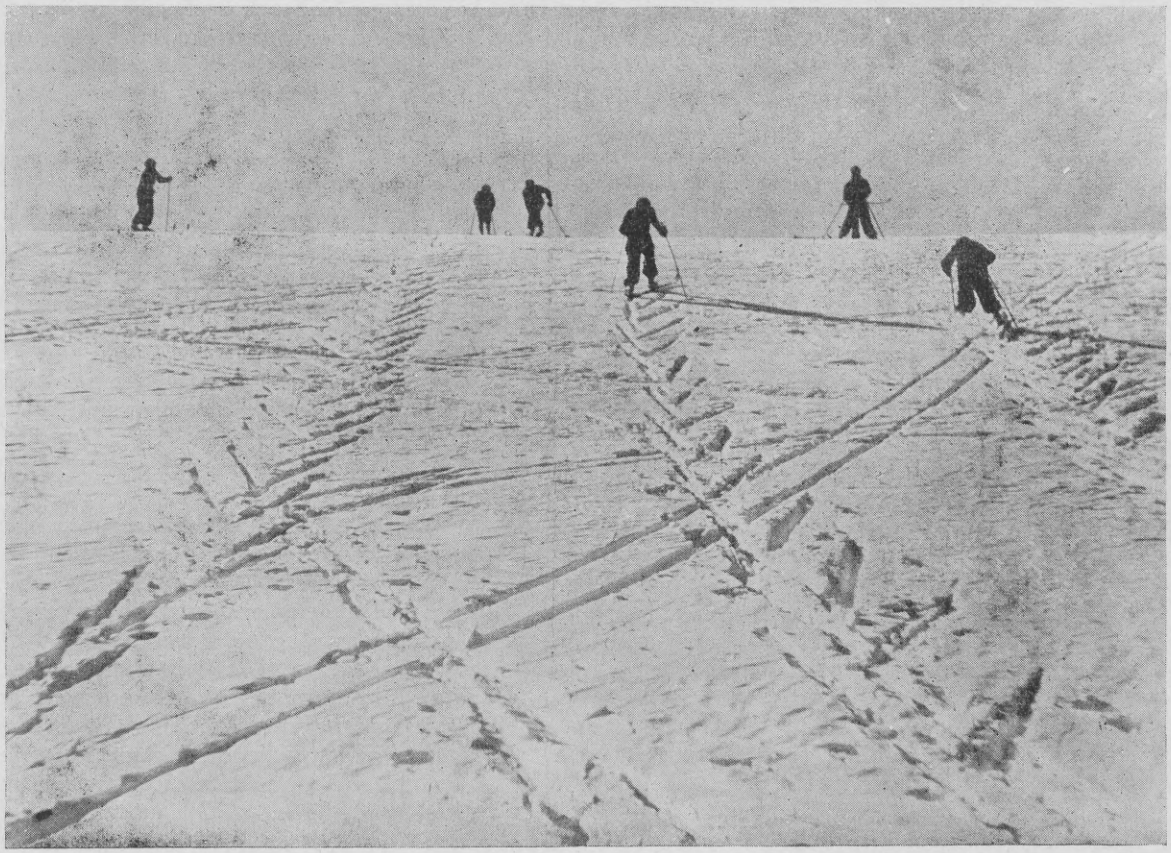

Teel mäkke

A. Piip

Välispoliitilisi märkmeid

Välispoliitilised probleemid on tänapäev eriliselt esikohal. Tundub, et maailmapoliitikas teostub ümberkorraldus, aga kuhu see välja viib, ei ole kaugeltki selge.

Traditsioonilised alused riikidevahelises elus on muutunud: Rahvasteliit ei ole enam selleks organiks, kelle tegevuses peegeldusid kõik maailma probleemid. Tema kõrval omandasid päevastpäeva suuremat tähtsust üksikute rahulolematute suurriikide poliitilised aktsioonid. Rahvasteliit elab üle sügavamat kriisi, seistes küsimuse ees, kas temast peab saama universaalne organisatsioon, kuid säärane, kes kaotab oma senise võimukorralduse ilme ja muutub lihtsaks nõuandeasutiseks ja vabatahtlikuks küsimuste arutamise foorumiks, või kas ta ei peaks laskma minna kõik need riigid, kellele praegune Rahvasteliidu üldsunduslikkuse ilme ei meeldi, selle asemel aga veel tugevamaks tehes vastastikuse kindlustamise ja abiandmise funktsioone.

Näib, et esimene vool, s. o. Rahvasteliidu võimupüüde vähendamine, pikapeale võtab ülevõimu, sest säärane on suurriikide tahe (peale Prantsusmaa ja Vene): maailma saatuse määramisel on viimastel olnud alati suur mõju.

Maailma jõudude vahekorra ümbermoodustamine jätkub ka mujal, kus „vaesed" riigid (nagu Itaalia, Saksamaa) nõuavad endile osa rikaste riikide (Briti, Ameerika Ühendriikide, Prantsuse) küllusest, kus, nagu „Popolo d'Italia" ühes kindral Goeringiga lausub, „vaesed" rahvad on või asemel valinud oma eesmärgiks kahuri.

Sama ümberkorraldamise tähe all sünnib ka Hiina-Jaapani konflikt, kus viimane seni ametlikult ikka veel ilma sõjata püüab relvadega mõjutada Hiinat, et see teatud maa-alad annaks „vaese" Jaapani mõju alla ja lõpetaks vastupanu Jaapani majanduslikule sissetungile Hiinasse, sealt loomulikult välja tõrjudes valge rassi, esijoones anglo-saksi rahvad, kes seni on majanduslikult kasutanud Hiina „lahtisi uksi". Ning sama Kaug-Ida konflikti kaugemas väljavaates seisab valge rassi väljaajamine Vaikse ookeani kallastelt, alates venelastega põhjas, lõpetades prantslastega Hindo-Hiinas, inglastega Indias ja Austraalias, hollandlastega — Ida-India saartel ja ameeriklastega Vaikse ookeani saartel, võib-olla isegi sama ookeani Ameerika rannikul.

Et ka vanas Euroopas *status quo* muutmise soovid tugevad, eks seda näita Hispaania kodusõja internatsionaliseerimine, s. o. kummagi sõdija toetamine välisriikide poolt: kui mitte muud, siis taotletakse sellega maapõuevaranduste ekspluateerimise ja Vahemere lääneosa valitsemise olukorra muutmist.

Samadest seisukorra muutmise tendentsidest kuuleme Kesk-Euroopas. „Prager Presse" 5. dets. s. a. juhtkiri leiab vajalikuks kõnelda näiteks järgmistest kuulujuttudest: a) Väikeliit lagunevat, b) Poola ei olevat truu liidule Prantsusmaaga, c) Tšehhoslovakkia kohta levivat igasugused kuulduses (ta langevat ligemal ajal ühe naaberriigi kallaletungi ohvriks). Ja tõesti, kogu maailma ajakirjandusest käis pärast lord Halifax'i Berliini sõitu läbi sõnum, et Saksamaa olevat nõus oma nõudmisi asumaade järele edasi lükkama kuueks aastaks, kui aga Briti temale jätab tegevusvabaduse Kesk- ja Ida-Euroopas (Briti nõustumist sellega muidugi eitatakse, toonitades vaid, et Briti ei armasta võtta endale kindlaid siduvaid kohustusi tuleviku jaoks). Ei tule ka unustada Ungari revisionistliku voolu tugevust.

Tähelepandav on igatahes veel ideoloogilise riikidegrupi (Saksa-Jaapani-Itaalia) loomine, kes oma sihiks seab kommunismi vastu võitlemise. Kõrvalt vaadates on siin küll tegemist pigem sääraste riikide grupiga, kes ei ole rahul praeguse maailma poliitilise kaardiga. Ka teine grupp — „suured demokraatiad" (Inglismaa, Prantsusmaa, ja nendega koos Poola ja Väikeliit), kes huvitatud praeguse seisukorra säilitamisest, ilmutavad oma kooshoidu rea ametlikkude külaskäikudega, nagu seda on Prantsuse pea- ja välisministri külaskäik Londoni ja selle välisministri sõit Varssavi, Bukaresti, Belgradi ja Prahasse.

Mis säärane välispoliitiline elevus võiks tähendada, on muidugi vaieldav. RUPi (Rassemblement pour la Paix) ehk rahvusvahelise rahuliikumise tegelased näevad selles rahule väga ärevaid tundemärke; teised, enam tasakaalukad, vaatavad küsimusele rahulikumalt, nähes neis vaid manöövreid, teiste „närvide pingutamise" kaudu oma sihtide taotlemist ning et tõeliselt võib olla päris julge, et üldisele rahule ei ole meie päevil suuremat hädaohtu kui tavaliselt.

Viimasest seisukohast lähtus ka meie Ülemjuhataja kindral J. Laidoner oma äsjases väga tähelepanuväärivas välispoliitilises kõnes Isamaaliidu kongressil. Tema realistliku seisukorrahinnanguga ja tasakaalustatud suhtumisega meid ümbritsevatesse sündmustesse täielikult ühinedes, tahaksin loota, et vaatamata kohalikele konfliktidele üldine rahu ei ole häiritud, vähemalt ligemal ajal.

Üksikutest välispoliitilistest sündmustest olgu mainitud meie naabrite iseseisvuse aastapäevad (Nõukogude liidul — 20. aastapäev 7. nov., Lätil

E. Laaman

Tallinna fassaad

Tallinn on vana linnus. Kust sa temale ei lähene, ikka köidab esimesena silmi tema uhke Toompea, millele looduslikult asendilt väga vähe on võrdseid: Akropolis Ateenas, Kapitoolium Roomas, War — Budapestis ja Hradshani — Prahas. Mis annaks mõni maailmalinn, et endale saaks Toompea!

Nagu hiigla lummutis mingist fantastilisest sõjalaevast kerkib ta taevakaarele, tema ümber gooti tornide ähvardavad piigid ja vanalinna teravad katused, — ainulaadne Läänemeremaadel, võib-olla kogu Põhja-Euroopas.

See on vana Tallinn. Aga uus?

Viimase ajani on see kasvanud nagu linnuse eeslinnad, — et neid tarbekorral oleks kergem ära põletada, nagu see viimati sündis Kalamaja eeslinnaga Krimmi sõja aegu.

Vana linnana on Tallinn kasvanud „orgaaniliselt", s. o. radiaalselt — mööda suuri maanteid, mis loomusunniliselt sihivad mõne väljapaistvama kirikutorni pihta. Selle radiaalsuse tõttu on ta kasvanud väga harali: maanteid mööda jookseb linn veel mitu kilomeetrit, aga mõni samm maanteest kõrvale pole enam mitte kui midagi. Narva ja Tartu maantee vahel püsis peagu tänini täitsa tühi koht, nimega „politsei ogorod".

Nii haralipaisatud linnale on raske mingit heakorda anda. Ja Tallinn kasvas ka, nagu Jumal ise talle südame peale pannud. Võib öelda koguni: uus Tallinn ei kasvanud üldse selge peaga, ta kasvas — vintis peaga, äkiliste joobumuste tuhinais.

Kuni Balti raudtee avamiseni (1870) oli Tallinnas vaevalt üle 20 000 elaniku, s. o. umbes nagu praegu Narvas või Pärnus. Siis viskas ta paari aastakümnega poolesaja tuhandeni välja. Ja kui „Witte ajajärgul" — 1890-ndatel aastatel vabrikud hakkasid tekkima, ajas ta järgmise paarikümne aastaga sajatuhandeni välja. Kui veel lisandusid merekindlus ja laevatehased, siis ulatus Tallinna rahvastik Maailmasõja aegu kord juba üle 160.000. Nii ameerikalikku kasvu on näinud vähesed Euroopa linnad.

Nii tekkis sõna: Tallinn on suur linn, aga mitte suurlinn. Nagu teinegi vana radiaalne linn Moskva, kasvas ta suure külana.

Kasvanud plaanitult, on ta nüüd ilmastilma planeerimisel ja ümberplaneerimisel. See algas enne sõda, kui 1912/13. esmakordselt asuti linna planeerima ja Soome maailmakuulsus Eliel Saarinen sai oma plaaniga esimese auhinna.

Tallinna tolleaegse kasvamishoo järele arvestati siis, et tal 25 aasta pärast, s. o. praeguseks ajaks saab elama 300 000 elanikku. Kogu planeering aga oli arvestatud 665 000 elanikuga linnale.

Neile suurarvudele vastas ka plaani resoluutsus. Linna suurimaks, 45 meetri laiuseks peatänavaks oli muudetud Liivalaia tänav, mis Kristinentali madalikul asetsevat tööstuslinna pidi ühendama tulevaste jõukamate rajoonidega kõrgel Lasnamäel. Ümber siselinna pidi käima parkide vöö — alates Kadriorust, mööudes Ülemiste järve rannast ja õhtus lahutades vabrikute linnaosa elamukvartaalidest. Linna peajaam pidi tulema Lasnamäe veerele Tartu maantee äärde.

Kui kaugel näivad praegu need suuruseunistused! Sõda ja iseseisvus tõi põhjaliku pöörde. Sõja lõpuks langes Tallinn tagasi peagu 100.000 elaniku juurde, siis aga hakkas kasvama aeglasema tempoga. Helsingi, mis enne sõda oli temaga peagu ühesuurune, on praegu temast juba kahekordselt ees.

*

Vabariigi algusaastail läks asuniku vaim ka vabariigi pealinna. Ta kasvas aialinna — Nõmmele. Veel sõja lõpuks oli see paari tuhande elanikuga suvitusagul. Nüüd on see kümme korda suurem, pindalalt aga vist laialdasemgi Tallinnast endast.

Tallinn ise kasvas väga aeglaselt. Esiotsa tõusid ainult mõnes linnaääres majade komplektid, milleks kroonu odavat laenu andis: kooliõpetajate majad, ametnike majad, kindralite majad. Suuremaid maju kesklinnas kerkis harva mõni üksik. Samuelitši „pilvelõhkuja" Pikal tänaval seisis kauemat aega, aknad kinni löödud, — ehitajal ei jätkunud raha.

Esimene ehituspalavik tuli kroonikriisist. Väikesel kogujal läks raha sukasääres kuumaks. Nagu seened sügisvihma järel, tõusid eeslinnas äkki sajad uued puumajad. Suuremate kivimajade ehitamine läks hoogu alles uue majandusliku tõusuga.

Üllatuseks sai nüüd Tallinna südalinna uus suund. Kui Viru tänav Pikalt tänavalt esikoha võitnud, pidi südalinna lähemaks keskuseks saama Vene turg. Narva maanteel kui tulevasel magistraalil, mis südalinna ühendab sadama, Kadrioru pargi ja selle lossiga, ostsid ettevõtlikud heebreamehed juba rea krunte.

Enne aga kui Vene turg end kohendama oleks jõudnud hakata, ajas Vabadusplats temast kaugelt mööda.

Mäletan enne sõda aegu, kus Vabadusplats oli alles Heinaturg sõna täies mõttes: heinakoormad ootasid seal voorimehe hobuseid ja ainuke kopsakam ehitus selle rustikaalse platsi juures oli Jaani kirik, mida nüüd kui täitsa ajast mahajäänut tahetakse sealt tulise valuga maha kiskuda.

Miks on Tallinna areng sinna pöördunud? Öeldakse — Tallinn ronib merest kõrgemale. Mererand on madal, niiske ja ebaterve oma sagedaste sügisududega. Mida kaugemale ja kõrgemale temast, seda tervem. Üks Tallinna nooblim nurk — saatkondade rajoon — ronis seepärast kohe Tõnismäe otsa.

Saarise plaanis oli kesklinna hoonete kõrgusmäär — 6 korda, auhindamiskomisjon soovitas selle asemele — 5 korda. Nüüd seisavad aga Vabadusplatsi ääres üksteise vastas 7-kordsed majamürakad, nagu neid Uue turu vastugi kerkib. Ja kavatsusel on koguni 10- või 12-kordsed.

Vabadusplatsile tahetakse püstitada ka vabadusmonument. Selleks tuleks platsi laiendada. Kõige mõõdukam kava seks on — Jaani kirik maha kiskuda. Järgmine kava — vast 1915. a. valmissaanud uus tütarlaste kommertskooli hoone kah maha kiskuda. Mõni resoluutne mees tahaks maha kiskuda koguni ka Eesti panga uhiuue hoone Kentmani nurgal kui liiga madala ja näotu.

— 19. aastapäev 18. nov. ja Soomel — 20. aastapäev 6. detsembril), mida igal maal pühitseti suure pidulikkusega. Erilise huviga ootas kogu maailm nõukogude liidu uue põhiseaduse alusel 12. dets. s. a. esmakordselt toimunud üldvalimisi, mille otsesed tagajärjed olid juba ette teada, sest kandidaatideks võidi üles seada vaid neid, keda valitsus või valitsev partei heaks kiitis. Kuid siiski — midagi uut on ideoloogiliselt sündimas meie idanaabri juures, millel ka välisilma jaoks ei puudu oma suur tähtsus.

Tartu raekoda 1937. a. uueaasta ööl

Jaani kogudus toetab sõrad vastu, pärib ahastades, kas vabadussammast siiski kuhugi mujale ei saaks püstitada, — kasvõi Harjumäe otsale, kust ta palju kaugemale paistaks? Mõni revolutsionäär soovitab koguni: ehitatagu õigeusu katedraal Toompeal vabadussõja monumendiks ümber! Vastatakse, et sihukeseks toiminguks paras revolutsiooniline moment olevat mööda lastud. Pealegi olevat katedraali müürid nii sitkelt kokku valatud, et lammutamine peagu sama kalliks läheks kui uue ehitamine. Vabadusmonumenti tahetakse aga 10—15 miljoniga valmis saada.

Teine häda on Narva maanteega. Kuigi Vabadusplatsist eemal, peab ta jääma pealinna esinduslikumaks tänavaks. Sealt sõidavad aukülalised Kadriorgu — presidendi lossi, rahvas aga läheb parki ja Piritale. Aga tee, mis tahad — Narva maantee ei tsiviliseeru: kipub vägisi Tartu ja Pärnu maanteest maha jääma. Miks? Ühed ütlevad — jälle sama viga: mere lähedus. Narva maantee merepoolsel küljel on vähe elamuid, — peagu ainult sadama laod, hoovid ja ehitised. Suure maja ehitamiseks vaja aga kalleid äriruume, neile vaja omakorda — palju jõukat rahvast ümberringi. Pärnu ja Tartu maantee olevat renteerivamad Narva maanteest.

Siis ähvardas valitsus Narva maanteed ehitussundusega. Ei ole aga märgata, et seegi aitaks. Valitsusel jääks nüüd vanad majalobudikud Narva maanteel üle võtta ja ise korralikud hooned üles ehitada. Mis see aga maksma läheks? Ja kuidas renteeriks? Sest suuremate korterite järele linnas enam nii väga puudust ei tunta, küll aga vähemate järele.

Majandusringkonnad kurdavad juba praegugi, et riik liiga palju ehitab ja ehitushinnad liiga kõrgele üles ajab, kuna otstarbekohasem oleks avalikud ehitustööd jätta kriisiaegadele, kus ehitushinnad madalad ja rahval niikuinii tööd vaja.

Narva maantee ja üldse suuremate tänavate mahajäämisel näikse aga ka üks teine põhjus olevat, — nimelt krundihinnad. Ühe Narva maantee lobudiku kohta ütles keegi asjatundja: Misjaoks ta peab ehitama? Tänava pool asetseb tal äri, hoovi pool on töökojad. Kokku saab üüri 60% maja koguväärtusest. Kes hakkab heast paremat otsima?

Enne sõda räägiti meil küll linnades maahinna teenimata juurdekasvu maksustamisest, aga iseseisvuse aegu pole sellest enam midagi kuulda olnud. Kasu oleks sellest küll mitte ainult linna üldsusele, vaid ka kõrvalisemate tänavate majaomanikele, kelle maksukoorem saaks õiglasemalt jaotatud. Kuid nii ta on jäänud.

Tulemused: anekdoodilised hütid Narva maanteel võivad rahulikult kükitada ja käed süles oodata, kuni nende krundi hinnad niikuinii kümnekordistuvad. „Nende kohal ei tilgu.“

*

Kolmas Tallinna häda on — stiiliga. Saksa „uusasjalik“ funkistiil levis ühevahe Tallinna arhitektide seas nagu kulutuli. Arhitektid, kes enne iga Tallinna vanahoone mahakiskumist surmanuhtlusega oleksid karistanud, nägid nüüd und aina kastidest. Urla maja Uue turu vastas on meile täiuslikumaks mälestusmärgiks: kummut ühe väljatõstetud sahtliga. „Kunstikummut“ Vabadusplatsi ääres tuleb alles selle järel.

Meie inimesele on Berliini moed nagu indiaanlasele põletatud viin: see võtab kohe jalust maha. Berliinis imponeerivad mõned neist kastidest vähemalt „kolossaalsusega“, Harkovis „tööstuse“ ja „projektide“ palees veel peale selle — paljude seinte ja pindade kombinatsioonidega. Meie „kummutid“ imponeerivad ainult oma igavusega.

Saksamaal hakati seda stiili varsti kutsuma „arhitektuur-bolševismiks“. Moskvas ütlesid aga mulle enamlased oma selletaoliste majade kohta — neid ehitanud nad ainult seni, kuni neil veel raha pole olnud. Meie Balti riikide pealinnadest on ainult Kaunas sellest kastistiilist hoidunud, ja — nagu selgub — sellepärast, et nende paremad arhitektid olevat oma hariduse saanud mitte Saksamaal, vaid romaani maadel.

Ei ole palju paremad ka paljud Tallinna kasti-stiilis üksik-elamud. Ei väljast ega seest. Üks vannutatud advokaat, kes endale sihukese lasknud ehitada, räägib päris anekdoote: korter asub küll kahel korral, kuid ühendus on ainult külma trepi kaudu. Peagu kõik toad on läbikäidavad. Ja väliselt — plekktoos, mis plekktoos.

Õnnestunuks võib lugeda Toompea lossi uut otsa mäeveeru müüriga ja Majaomanike panka Vabadusplatsil. Kahjuks on vähem õnnestunud uued kroonu hooned Kadrioru pargis lossi ja Peetri maja vahel, mis pealegi pargi kaheks lõhuvad.

Siiski — Tallinn kasvab ja moderniseerub. Vaadake Berliini: ega äkilised tõusud kusagil head fassaadi pole toonud. See tekib siis, kui teda enam ülepeakaela väljast ei laenata, vaid ta enda maitsest välja kasvab.

A. Hanko

Torm Inglismaa kohal

Sageli kuuldub viimasel ajal arvamusi, et Inglismaa seisukord ei ole kogu ta ajaloo kestes iial nii raske olnud kui nüüd. Mõned kõnelevad sellest enamvähem varjatud kahjurõõmuga, teised aga teatud kartusega. Ka inglased ise, igatahes need vähesed, kes poliitiliste küsimuste vastu veidi enam huvi tunnevad, mõistavad selgesti, et on saabunud aeg, mil Inglismaa võib langema hakata ja viimaks oma kaugele esile küündinud seisukoha maailmas kaotada. Küll olevat Inglismaa aastasadade jooksul palju väga raskeid aegu läbi elanud, aga mitte iialgi nii ähvardavaid nagu nüüd.

Juhitakse tähelepanu sellele, et niihästi lähedas kui ka kauges idas valmivad pikkamisi, kuid kindlalt sündmused, mis võivad Inglismaa tema nüüdsetest seisukohtadest välja tõrjuda, temalt ülevõimu Vahemeres võtta ja India kaotamisele viia. Itaaliat, mis enne Maailmasõda kaunis väikest osa suurriikide hulgas etendas ja mille käsi ses sõjas ka võrdlemisi halvasti käis, on haaranud ärkamisaeg suure jõutõusuga. Abessiinia vallutamise läbi on temast uus Rooma impeerium saanud ja ta püüab kindlasti oma mõjuvõimu suuremal osal Vahemere rannikust enam-vähem maksma panna.

Muidugi etendavad siin tähtsat osa majanduslikud põhjused, kuid päris mõjuta ei ole ka puht võimu, hegemoonia taotlused. Ja niisamuti nagu umbes nelikümmend aastat varem Saksa keiser Wilhelm II end mussulmanide suurimaks sõbraks ning kaitsjaks nimetas, — siis kui ta Türgi valitsuselt Bagdadi raudtee ehitamiseks luba peibutas, et inglastele ühendusteede pärast Indiasse rahutust valmistada —, teeb seda nüüd Itaalia diktaator Mussolini. Mõlematel, niihästi Wilhelm Teisel kui ka Mussolinil oli ja on ühesugune siht — inglaste võimu vähendamine majanduslikult kui ka puhtpoliitiliselt.

Maailmasõda andis inglasile õieti vähe kasu. Ta kõrvaldas küll mõneks ajaks Saksa ähvarduse, eriti laevastiku alal, kus sakslased, hoolimata inglaste korduvaist ettepanekuist, keeldusid laevastiku ehitamise piiramist vastastikusel kokkuleppel ette võtmast. Ta andis ka inglastele mõned asumaad, milledest eriti Aafrika omad tähtsad on Inglise siinsete asumaade ümmarguseks tegemiseks. Kuigi inglased teevad kõik, mis vähegi suudavad, India kaitseks, arvestavad nad siiski põhimõttes India kaotamise võimalust.

„Siis jääb meile Aafrika, seda ei võta meilt keegi, seal on suured arenguvõimalused," ütlesid inglased alles mõne aasta eest. Aga nüüd hakkab Itaalia Aafrikas laiutama ja Saksamaa nõuab ikka kindlamini asumaid tagasi. Ka Poola seletab, et ta vajab hädasti asumaid. Kuigi asumaade küsimus esiotsa täiesti lahtine on, ei ole üsna võimatu, et Inglismaa on sunnitud suuremate poliitiliste sihtide saavutamiseks siin sakslastele mõningaid järeleandmisi tegema. Selline asi on aga ainult siis üldse võimalik, kui sakslased nüüd mõistlikumat välispoliitikat ajavad kui Wilhelm II ajal. Niisiis kui inglased asumaade suhtes sakslastele mõningaid järeleandmisi teeksid, siis kaotaksid nad osa majanduslikest hüvedest, mis nad sõja tasuks saanud. Kuid mitte majanduslike kasude pärast ei läinud inglased sõtta, vaid et Belgia erapooletuse rikkumine sakslaste poolt ka inglaste julgeolekut ähvardas.

Raske koorma Maailmasõja tagajärjel võttis Inglismaa enda peale Palestiina mandaadiga. Siin anti olude sunnil, võib-olla siiski mitte küllalt ettevaatlikult, juutidele ja araablastele lubadusi, mida väga raske on kooskõlla viia. Vahemere idapoolsed maad aga pidi Inglismaa oma mõjutusse saama, sest vaevalt midagi muud kaitsevad ja julgestavad inglased sellise agaruse ja hoolega kui Indiasse viivaid teid, niihästi maal kui ka meres. Kuid ka siin on nüüd juba kaunis vali tuul lõõtsuma hakanud. Juudid ja araablased kisklevad kõvasti ja viimased unistavad Suur-Araabiast, mis kõiki araablasi ühendaks ja neid ühtlasi võõrastest mõjutusist vabastaks. Et itaallased araablaste püüdeid jõudumööda õhutavad, on arusaadav, sest Itaalia nüüdse imperialistliku poliitika üheks peaülesandeks on oma suurimale võistlejale, Inglismaale, võimalikult palju väliseid raskusi tekitada.

Kaug-Idas kasvab Jaapani jõud kiiresti. Siiagi on rahvusluse vaim juba oma teravamal laadil jõudnud ning jaapanlasis messianismi usu tekitanud: nad usuvad, et nemad on saatusest määratud Aasiat võõrast, valgest rahvast vabastama. Esiotsa tahetakse Hiina enda poole võita, olgugi väevõimuga, ja siis valgete vastu välja astuda. Muidugi mitte nii ruttu. Rahvaste elus ei ole asjad nii pakilised, vaid võivad aastakümneid oodata ja valmida. Kuid juba sihtjoones peitub oht. Jaapanlaste arv kasvab kiiresti ja kümne aasta pärast võib neid kümme miljonit või enamgi rohkem olla kui nüüd. Jaapanis ei ole veel sellist sündimuste tagasiminekut märgata nagu Lääne-Euroopas, Inglismaa kaasa arvatud, kus rahvastiku juurdekasv ähvardab üsna seisma jääda.

Kui võtta arvesse, millised hiigelsuured majanduslikud huvid inglastel Aasias on, mitte ainult Indias, vaid ka Hiinas, siis võib mõista, et Inglise endise liitlase võimu laienemine valmistab britlastele tõsist muret. Seda muret suurendab asjaolu, et dominioonid näivad tegelikult olevat nõus emamaad ainult siis sõjaliselt aitama, kui Inglismaale kallale tungitakse. Viimane mõiste on veniv ja

seda võidakse tarbekorral mitut viisi seletada, rippuvalt asjaosaliste huvidest.

Kuid siiski jääb inglise rahvas oma iseloomule ustavaks: oodata ja vaadata! Ta ei tee midagi ülepeakaela ning rutates, vaid põhjalikult kaaludes ja arutades. Ometi ei tähenda selline talitusviis tegevusetust ega asjade minna laskmist, ei ole vene kuulus „nitševo". Ta tähendab vaid ettevaatust ja asja põhjalikku ettevalmistamist.

On küsitav, kas inglise juhtivad poliitikamehed tõepoolest kunagi uskusid, et Rahvasteliidu varal saab suuremaid rahvusvahelisi kokkupõrkeid lahendada. Raske on nii osavaid ja vilunud diplomaate ja poliitikamehi, nagu seda inglased juba traditsiooniliselt on, nii naiivseteks pidada.

Kui nad Abessiinia asjas energilisemalt üles ei astunud, siis lihtsalt seepärast, et nad siin teiste suurriikide poolt tõsist toetust ei leidnud ja nende oma sõjajõudude arendamine oli sisepoliitilistel põhjustel veidi maha jäänud, nimelt peamiselt sõjaväsimuse tõttu pärast Maailmasõda. Kuid ka siingi mõistsid inglased, et ei ole veel midagi katki.

Ühtlasi aga hakkasid inglased suure hoolega oma sõjajõudusid niihästi merel, maal kui õhus täiendama. Nelja aasta pärast seisab Inglismaa sõjaliselt nii tugevana suurriikide keskel, et temaga keegi ei julge enam rumalat nalja teha. Vaevalt julgeb keegi enne seda aega sõda põlema süüdata. Ja võib-olla teostub siis, mis üks saksa ajakirjanik hiljuti ütles: „Inglise lõvi ärkab harilikult viimsel hetkel. Mida hiljem ta ärkab, seda vihasem ta on. Ja häda siis sellele, kes ta on äratanud."

Kuid tuleb silmas pidada asjaolu, et inglise rahva kohta võib küll täie õigusega väita, et ta ei salli sõdu ning püüab sõda niipalju, kui vähegi võimalik, vältida ja tülisid ning arusaamatusi teiste rahvastega kokkuleppe teel lahendada. Ainult kui riigi elulised huvid kaalul on ja kokkulepe täiesti võimatu, haarab ta relva ning on siis nii visa ja järeleandmatu, et teda ilma põhjuseta buldogiga ei võrrelda.

Nelja aasta pärast on Inglise suurte lahingulaevade jõud vähemalt niisama tugev kui Saksamaal, Itaalial ja Jaapanil kokku. Lennuväge ei jää teiste suurriikide omast taha ja maaväge täiendatakse järjest, pannes eriti rõhku relvastusele ja tehnilisele küljele.

Küpros ehitatakse tugevaks kindluseks, nii et inglastel Vahemere idaosas kindel baas oleks. Singapore hakkab valmima maailma üheks võimsaimaks kindluseks, hiigelsuure ujuva- ja kuivdokiga. Niisamuti kindlustatakse Austraalia põhja- ja idarannikuid ning korraldatakse õlijaamad laevade tarvis mitmes kohas Aafrika lõunapoolsetel rannikutel.

Kõik need tööd — relvastumine, varustumine, kindlustused — nõuavad tohutu suuri summasid, millistele ükski riik peale Inglismaa ja Ameerika Ühendriikide ei jõua kaua vastu seista. Igatahes on kindel, et Inglismaa, tänu oma hiiglavarandustele, ei anna siin iial esimesena alla, kui relvastuse vähendamise kokkulepet ei tule. Kuid vaevalt on seda seni loota, kui mõned suurriigid visalt imperialismi poliitikat ajavad ja tahavad Inglise suurte varade pärijaks väljaspool Euroopat saada.

Kuid siiski — torm on Briti kohal lahti pääsenud. Ta nõuab rahvalt suurt pingutust, mitte lühiajalist, vaid kaua-kestvat, et tormis vastu seista. Kas suudavad inglased seda pingutust välja kannatada?

Rootsi prints Vilhelm, kes Inglise asumaades Aafrikas kaunis rohkesti on rännanud, imetseb ja imetleb Inglise asumaade-poliitikat. Ta ütleb, et algul tundub, nagu puuduks neis asumaades iga kindlam kord ja korraldus, nagu seisaks siin kõik vaid juhuslikult ja õige lodevalt koos ja peaks iga silmapilk kokku varisema. Aga asja lähemalt vaadeldes ja sellesse süvenedes märkad, et side, mis kogu ehitist koos hoiab, on väga tugev, tugevam kui igasuguste täpsete eeskirjade maades, sest ehitise ühtehoidjaks on siin ametnike suuresti arenenud vastutus- ja kohusetunne ühes suhteliselt suure tegevusvabadusega.

See erakordselt tugev kohusetunne on inglise rahva üks rikkalikumaid jõuallikaid. Teatavasti andis inglastele äärmiselt tähtsas Trafalgari lahingus admiral Nelson laevastikule enne võitluse algust signaali: „Inglismaa ootab, et igaüks oma kohust täidab." Ka hiljem on riigile rasketel hetkedel seda nõuet toonitatud.

Ei ole kahtlust, et ka tulevikus iga inglane, riigi raskusse sattudes, vankumatult oma kohust täidab, mis rahvale haruldaselt suure vastupanujõu annab. Kuid Inglismaal, nagu paljudes teistes Euroopa riikides, tulevad ilmsiks nähtused, mis ei lase teatud murest vabaneda. Rahvastiku juurdekasv väheneb järjekindlalt. Kui nii jätkub, tuleb juba mitte kauges tulevikus rahvaarvu tagasiminek.

Niisamuti jätkub linnastumine ja maa tühjeneb järjekindlalt. Linnastumise tagajärjeks on mitte ainult sündimuse langus, vaid ka inimeste kehaline nõrgenemine. Sellest hädaohust on Inglismaal hakatud viimasel ajal ikka enam aru saama ja selle vastu abinõusid otsima. Kuid kas nendest abinõudest, seni kui linnastumine jätkub, küllalt kasu on, tundub küsitavana.

Väga sageli on Inglismaa langust ennustatud. Nii tegid seda Saksamaal Friedrich Suur, Arndt, Fontane, Nietzsche ja teised, kuid ikka tuli ta järjest suurematest raskustest järjest tugevamana välja. Kas ta seda ka nüüd suudab, ei saa kindlasti ennustada. Ometi oleks läänekultuuri huvides äärmiselt tähtis, et see vabaduse ja t õ e l i s e demokraatia maa võimalikult tugevamana püsiks. Muidu on küll põhjust karta, et teostub Grillparzeri pessimistlik ennustus: „Der Weg der neueren Bildung geht von Humanität durch Nationalität zur Bestialität."

Inglismaa on ka suurimaid maailmarahu tuge-

Kirjad Erni Hiirele

V

Lugupeetud kaaskannataja!

Muidugi jäime mõlemad „Lagle“ talust ilma. Ühes meiega kõik teised peale Mälgu ja Tammsaare. Need kuidagiviisi, eriti viimane kuidagiviisi saab mõne mõttelise või teoreetilise osa suvitamise näol või kuidas ta nüüd oli: ei jäänud meelde.

Teie küsite muidugi nagu kõik teisedki, miks nõnda? See küsimise seadmine sünnib iseloomu, maitse ja temperamendi järele: mõni paneb küsimise ette ainult iseenesele, teine teistele isekeskis, kolmas neljanda kaudu avalikult. Ning vastused jäävad kas tulemata või ei rahulda. Sest vastus, mis ilmus ühes lehes, et see taluandmine pole mitte olnud mingisugune hinnang senistele saavutustele, vaid põhimõtteline ja selleks, et anda loomisvõimalust kirjanikele üldse, on juba enesest absurdum, sest siis peaks vaatepiiril olema küll üle kolme tosina talu. Kui aga Mälk sai ühe ning seni vist ainsa kohe kätte, siis pidi ta paistma neile, kel andmisel on ütlemist, kõige lootusrikkamana.

Jah, ja siin, armas kaaskannataja, ongi hinnang sees kõigele senisele, mis Mälk on loonud. Nad on teda pidanud kõige väärilisemaks, ja selle vastu ei saa mitte midagi ütelda. Ühele meeldib, nagu vanarahvas ütleb, ema rohkem kui tütar. Kõik maitse asi ja maitsete üle ei vaielda. Ja kui Teie küsiksite, kelle maitse oli siin otsustav, siis ei tea ka mina midagi vastata ja, otsekoheselt, see ei huvitagi mind. Muidugi pidi seal olema keegi, kes tegi ettepaneku, muidugi pidi olema mõni teine keegi, kes oli nõus ja siis veel kolmas ja neljas, kes ei tahtnud vastu rääkida, ja nõnda on siis üks meist saanud võimaluse töötada nõnda, et see peaks andma kõige suuremaid tulemusi. Soovime õnne ja läheme päevakorras edasi.

Kuna meil aga, vähemalt meie kirjavahetuses polegi õiget päevakorda, siis lähete oma mõttekäikudes edasi kõne all olnud nähtusest ja küsite, millise kriteeriumi järele hinnatakse õige tööd kui niisugust. Selge on, võib ütelda vastuseks, et kvantiteet määrab. Vähemalt meil, vähem kultuurmaades. Aga kui õieti ringi vaadata, siis on meil enamik õige töökas. Neid, kes töötavad nõnda, et just konti ei murra, on ikkagi päris vähe. Kuid siin on nii Teil kui ka minul oma erinevad maitsed, ja kui Teie kätte oleks usaldatud mõne talu andmine või mingi muu auhinnang, siis otsustaksite kindlasti teisiti kui mina. Ca-y-est, ütleb prantslane, mis eesti keeli on justament seesama: seal ta on!

Ning siinjuures tulebki mulle meelde üks nii diametraalne arvamuste lahkuminek, nagu Teie seda kunagi ei võiks aimata. Mina ka ei aimanud.

Nimelt puutub see „Noor-Eesti“ kirjanikkude rühma. Meie meelest on ta püüdnud oma asutamisest saadik Euroopa poole. Ja mul oli tegemist ühes eelmises „Tänapäeva“ numbris, et teda mitte tagantjärele ei propageeritaks ainsaks läänluse tulekandjaks. Aga nüüd juhtus mulle kätte Paul Wiegleri „Maailmakirjanduse ajalugu“, milles kõneldakse nooreestlastest kui — võtke tool, palun — „Gorki ja Andrejevi poolt mõjutatuist“... Kujutlege õige neid kahte äärmust! Läänluse toojaist kõneleb Lääs ise kui Idast rippuvaist, ja vist oli küll Juhan Luiga kriitiline suhtumine kõige õigem, kui ta „Noor-Eestist“ kõneles kui veidi veel kohmetust, kuid euroopalike allüüridega noormehest, kelle tervitusele ta vastab: „Tere peale.“

Siit üle minnes teistele nähtustele, kus arvamused kokku põrkavad, tuleb vaid kinnitada: ei maksa erutuda. Kas saab Piibeleht või Vestmann järjekordse triumfi osaliseks, ei ole neile tähtis, kes kõnnivad mööda mõlemaist maadlejaist oma veendumusega, olgu selle viimase poolt nüüd Vestmann või Piibeleht. Kas pole Teie mitte tähele pannud suurt arvamuste lahkuminekut eesti keele suhtes, mis jõuab varsti haripunktini? Kas Teie pole tähele pannud, et hakkab kahanema germanofoobiline massipsühhoos kirjanikkude ning arvustajate keskel? Seega ühtlasi ka germanismifoobiline vigade otsimise ind. Mida enne laideti kui saksapärasust kõnes ja kirjas, sellest kõnelevad uuemad keeleteadlased kui põhieestilistest vormidest, mis on tekkinud rippumata saksa mõjutustest päris omapärastel, keeleloogilistel põhjustel. Ja kui mina praegu oma viimases kirjas Teile jumalagajätuks annan nõu, siis on see kindlasti hea nõu: kuulatage ja kuulake vaid, kuidas räägib rahvas. Küll see juba teab, miks ta tarvitab niisugust vormi ja hülgab teist. See tähendab, rahvas ei tee mitte, aga ta loob ise, vaistlikult, nõnda nagu loob ka kunst.

Muidugi leiate siin-seal veel nii mõndagi kivinenud kooliõpetajalikku, kus endisel viisil ja senise terrori ajel kuulutatakse mõni kujukam ja varjundikindlam lause saksapäraseks, mis tuleb sellest, et ei osata saksa keelt. Sest sageli oleks niisugune lause niisama võimatu saksas, prantsuses, inglises kui eestigi keeles, kui ta mitte ei võiks esineda kõigis neljas keeles haruldasena, uudisena, kuid naljakana. Inglased, prantslased ja sakslased aga leiaksid vaid niisuguse lause kujukama ja värskema külje ega tõmbaks kohe punase tindiga kriipse alla.

Vabamaks hakkab jälle minema, härra Hiir, vähemalt keele suhtes. Ei ole varsti enam vaja karta korrektoreid, kes muidu parandavad su sõnad nõnda ümber, et kogu su keeletundmine ajab karvad püsti. Varsti, mõne aja järele võib jälle nautida peenusi keeles, mis nüüd on kaduma läinud uniformeerimise kaudu, peagu kasarmudrilli mõjul. Ei tea ma ju, kuidas suhtute Teie, aga minu keeletunne ütles lapsest saadik, et peletis, moonutis, hirmutis, koletis jne. ütlesid oma lõpuga midagi ebameeldivat ja et see lõpp oleks keele rikastuseks oma varjundi kaudu. Aga siis oli kellelgi vaja uut sõnalõppu ja seda külge riputada juba igale sõnale, nõnda et pidid hoolega valvama, kas mitte sinu vastutusest ei tehta vastutis. Ja nõnda on paljude uuendustega, mis jälle ära pühitakse. Teie, härra Hiir, olete minust noorem, Teie võite veel näha nende prohvetlikkude ennustuste täideminekut väga paljude praegu pühaks peetavate vormide suhtes.

Ja nüüd jätkem jumalaga. Teen seda lootuses, et meie mõlemi kurvastis selle talu suhtes oleks üsna lühike, ühekordne, hetkeline, nagu määrab keeleuuendus selle sõnalõpu kaudu. Mitte kurvastus, mis oleks pikem. Aga ka mitte midagi pejoratiivset, inetut, nagu oleks kurvastis vana-eesti varjundipeene lõpu järele.

Häid pühi!

Teie K. A. Hindrey.

---

sid, sest, nagu tähendatud, Inglismaa huvides ei seisa Euroopa ega maailmasõda ja ta püüab kõiki tüliküsimusi rahulikult lahendada. Kuid ta ei kohku iialgi tagasi t õ e l i s e tarviduse korral kogu oma jõuga välja astumast. Seepärast seisab kõigi rahusõprade huvides tugevasti relvastatud Inglismaa.

Tabavalt iseloomustab inglise rahva hoiakut üks Saksa poliitiline kirjanik: „Briti lõvi liigutused on, nagu kuninglikule loomale vääriline, pikaldased ja majesteetlikud. Raske on teda nii kaugele viia, et ta end möirates püsti ajaks, võimatu on teda sundida maha heitma.“

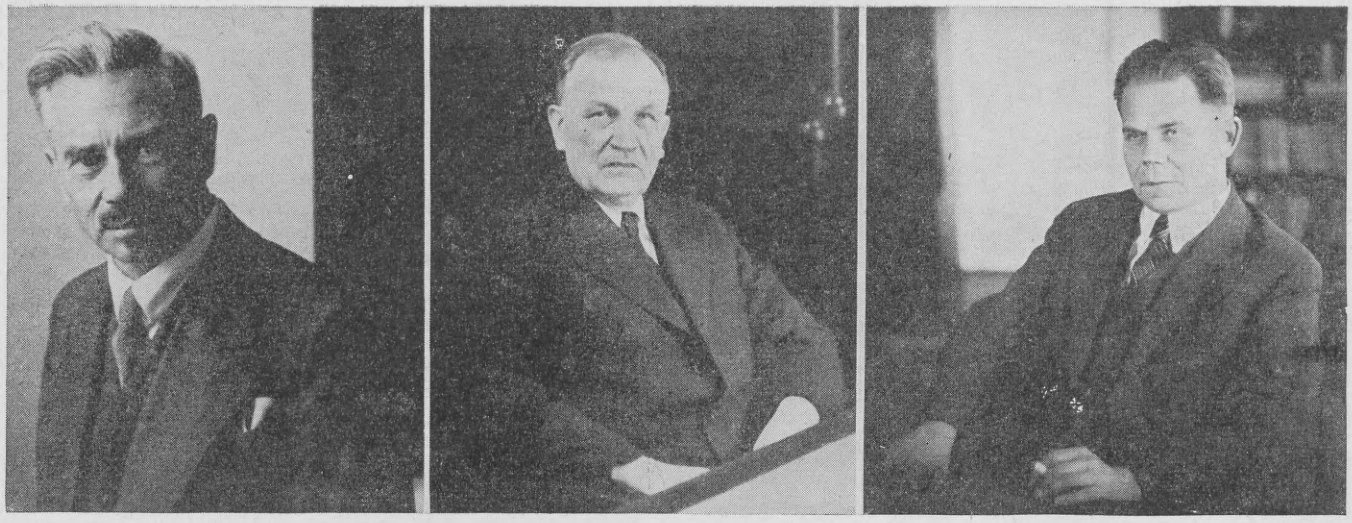

Tartu Ülikooli rektoraat
Vasakult: prorektor prof. H. Perlitz, rektor prof. J. Kõpp, prorektor prof. H. Kruus

A. Luha

Tartu Ülikool teaduse- ja õppeasutisena

Viimasel ajal on meie ülikoolid tähelepanu esemeks olnud eeskätt ülikooli seaduse (resp. seaduste) muutmise tõttu, millega ühenduses on ka üliõpilaskonna reform. Seadused on seks, et korraldada valitsemist ja majapidamist ja sellisena on ka ülikooli(de) seadusel loomulikult väga suur tähendus nende asutiste elus.

Käesolevad read ei sea endale mitte ülesandeks käsitleda ülikoolide seadust, vaid püüda esile tõsta mõnd joont, milles kajastub ülikoolide olemus nende töö ja teotsemise seisukohalt.

Ülikoolide olemust iseloomustas omal ajal vene-poola jurist ja õigusefilosoof L. Petražitski väga kujukalt, kui ta võrdles ülikooli vabrikuga, milles toodetakse uusi ideid ja tõdesid, arvustatakse ja kõrvaldatakse vigu ning vähem täiuslikke õpetusi. Arendades seda kujutlust, võiksime õppejõude võrrelda meistrite ja inseneridega selles vabrikus, kuna üliõpilased oleksid õpilased ja töölised mitmesugustes arenemisastmetes. (Tehnikaülikoolides see kujutlus, muu seas, vastaks tegelikkusele pea saja protsendini; samuti oleks huvitav ära märkida, et inglise tööstuses inseneriks võib tõusta mitte ainult normaalse õppekäigu teel kõrgema tehnilise õppeasutise kaudu, vaid sageli just tegelikult tehases alt üles töötades).

Vabrikut hinnatakse tema toodete järgi: kui on head tooted, heast materjalist, hästi konstrueeritud ja hästi viimistletud, siis on vabrik hea ja seal väljaõppinud töölised on hinnatud igal pool. Seda võrdlust võiks arendada veel mitmes suunas edasigi, kuid, nagu iga võrdlus, nii lonkab ka seegi.

„Tõdede ja ideede vabrikus" ei ole kerge ette ütelda ega ette määrata, milliseid tõdesid ja ideid ta peab produtseerima; see oleneb eeskätt ainest endast, mida ja millest luuakse, siis aga ka üldisest teaduste arenemisastmest ning võimetest ning võimalustest loominguks. Teaduslik looming on see, mis teeb ülikooli ülikooliks ja selles mõttes on ta sugulane kõigile teistele asutistele, kus loovalt teotsetakse, olgu see kirjanduse, kunsti, tööonduse või põllunduse alal.

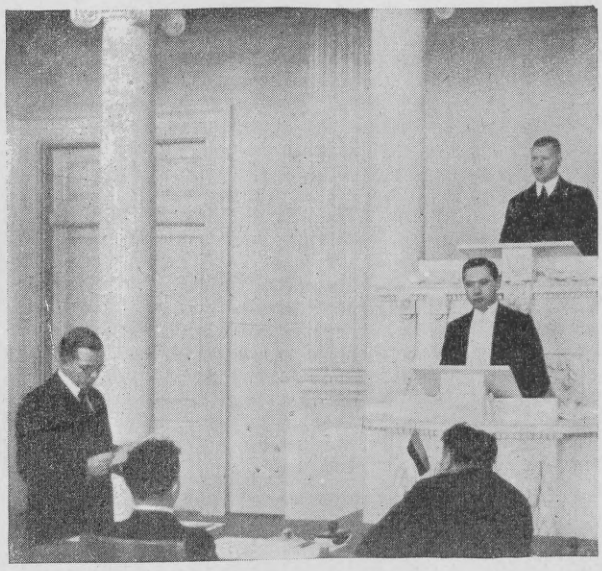

Pidulik doktoripromotsioon Tartu Ülikooli aulas.
Vasakult: prof. H. Moora, prof. L. Gulkovitš, prof. Kieckers, doktorant M. Ziegler ja filos. teadusk. dekaan prof. P. Tarvel

Vaade Tartu Ülikooli esisele

Kõrvale võib jääda küsimus, kuivõrd ulatuslik on see looming —, kas toodetakse kõikihaaravaid põhitõdesid või tehakse pisitööd väga mitmesuguse ulatusega detailide juures. Ka kunstiloomingus on oma väärtus nii suurteostel kui ka miniatuurel ja tööduses võib üksik hammasratas omada otsustava tähenduse kogu loodava masina käivitamiseks.

Teadusliku loomingu seisukohast on Eesti Ülikooli senist tööd asjatundvates ringkondades hinnatud tunnustavalt, eriti välismail, isegi seal, kus algul vaadati umbusuga Eesti Ülikooli asutamisele ja ennustati, et ta ei saa jalgu alla. Ülikooli poolt välismaale komandeeritud stipendiaadid ja õppejõud on tagasi tulles korduvalt healmeelel jutustanud, et Tartu Ülikooli nimi ja kaasaantud tunnistused on neile igal pool avanud uksed takistamatuks ja soodustatud tööks. Ka kodumaal on mitmeti ajalehtedes ja ajakirjus avaldatud kokkuvõtteid senise töö tulemusist, eriti nn. rahvuslikkude teaduste alal, millised kokkuvõtted siiani on eranditult positiivselt hinnanud senist toodangut.

Ühenduses teadusliku töö loomingulise iseloomuga võib tekkida küsimus, kas mitte õppe- ja muud kohustised, mis lasuvad õppejõududel, ei takista neid teaduslikus töös. Kahtlemata on see teataval määral nii ja seetõttu näeme igal pool kultuurriiges, et eriti silmapaistvatele õpetlastele võimaldatakse pühenduda ainult teaduslikule uurimistööle, ilma õppekohustusteta. Selleks luuakse aga eri asutised, mille ülesanded on ka teised kui ülikoolidel.

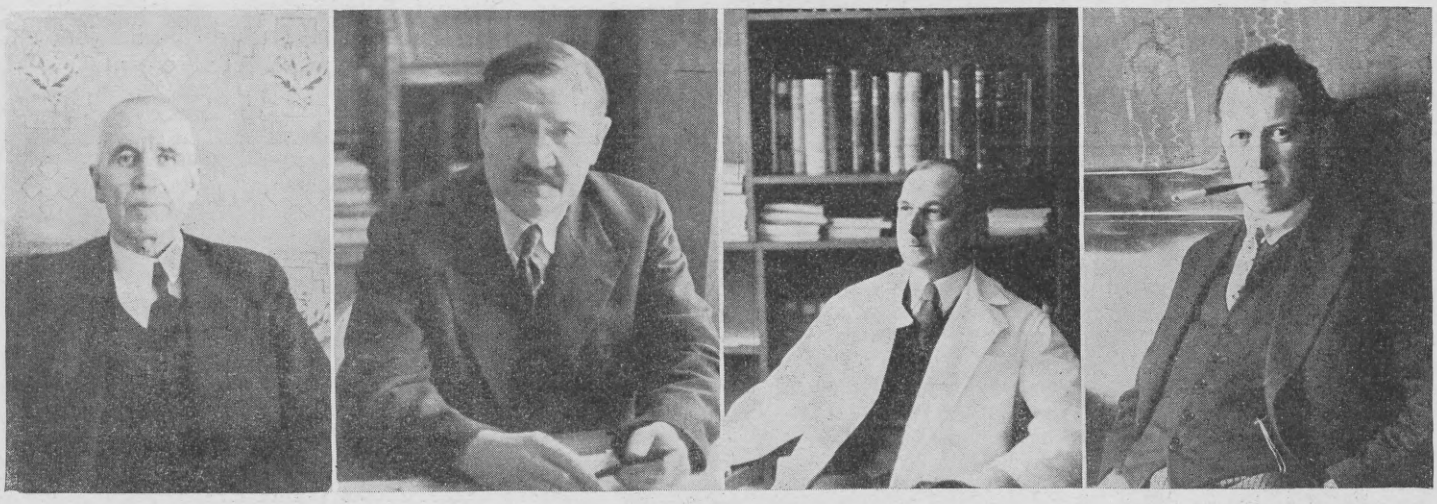

Tartu Ülikooli juhte

Vasakult: usuteaduskonna dekaan prof. Sild, õigusteaduskonna dekaan prof. N. Maim, arstiteaduskonna dekaan prof. V. Vadi, matemaatika-loodusteaduskonna dekaan prof. H. Riikoja

Filosoofiateaduskonna dekaan prof. P. Tarvel

Põllumajandusteaduskonna dekaan prof. A. Mathiesen

Loomaarstiteaduskonna dekaan prof. K. Saral

Jäädes aga ülikooli ülesannete piiridesse, tuleb konstateerida, et õpetamine-õppimine ja sellega ühenduses õpetajas-õpilaskond moodustab ühe ning lahutamatu terviku. Õppimine-õpetamine ei toimu mitte ainult raamatute, loengute ja eksamite kaudu, vaid kõige paremini õpetaja elava eeskuju jälgimisel tema tegelikus uurimistöös. Selles otseses kontaktis toimub vastastikune ergutamine ning äratus õpetaja ja õpilase vahel ning viljeldakse osaküsimusi, mida üksiku tööga ei jõuaks lahendada.

Teisest küljest osavõtt oma õppeasutise korraldamis- ja juhtimistööst viib õppejõude kokkupuutesse ja koostöösse kaugemalseisvate töökaaslastega, soodustab orienteerumist nii teaduslikkudes kui ka tegeliku elu küsimustes ning takistab võõrdumist neist viimastest. Tänapäeva teaduste arengu juures, mil nad loendamatutel teedel läbi tungivad tegelikku ellu, on nad ise saanud osaks tegelikust elust; eluvõõrast õpetlastüüpi, kes liigub ainult oma kitsama eriala piirides, võib lugeda pea täiesti aegunuks. Eesti Ülikoolis on seda tüüpi vähe, kui üldse, näha olnud. Vastuoksa, nii ülikool asutisena kui ka õppejõud üksikisikutena on rakendatud olnud kodumaa kõige mitmekesisemate eluavalduste juures. Peamiselt soodustab see aga asutise enda töö otstarbekat korraldust ja seda, et ta saavutab neid sihte, mille jaoks ta õieti on olemas.

Muidugi, igal pool on olemas oma paras mõõt: liigne rakendamine administratsioonis ja väljaspool ülikooli ennast võib võtta aja teaduslikuks loominguks. Sellest seisukohast on aga huvitav märkida, et Eesti ülikoolide administratsioonis pikemat aega töötanud õppejõududel on leidunud tahet loovalt teotseda omal alal, mida üksikasjalikumalt siinkohal käsitleda viiks liiga pikale.

Hiljuti asutatud Tartu Eesti-Soome Sõprusühingu asutajaid liikmeid ühingu avakoosolekul

Eesreas keskel Soome saadik Eestis minister P. Hynninen

H. Vellner

Tallinna kiri

1. ja 8. detsember on teinud tallinlased detsembrikuu suhtes umbusklikuks. Ka seekord oodati detsembri esimesi päevi põnevusega, et ei tea, millega ta jälle üllatab. Kord liikusidki ringi kuuldused, nagu oleks midagi halba tulemas. Kuid nüüd on juba möödas saatuslik kaheksa ja Tallinna tervis on parimas korras. Kogunisti vastupidiselt, ta on vahepeal jälle üle elanud ühe piduliku isamaalise silmapilgu — isamaaliidu kongressi.

Kas natsionaal-sotsialistide kogumisi Nürnbergis võib just kongressiks nimetada, nagu seda ametlikult tehakse, on mitte-natsile vaieldav küsimus. Natsidele on need kogumised muidugi kongressid. Kas 5. detsembril „Estonia" teatrimaja saalides koos oli just isamaaliidu kongress, ka selle kohta läksid osavõtjate arvamised lahku.

Kas see oli kongress või mitte, selle üle ei tahaks vaidlema hakata ja sellel pole ka olulist tähtsust. Kui ta oli kord kongressiks tunnustatud, eks ta siis ka seda oli. Tähtis on aga isamaaliitlaste kokkutulekus see, et siin tõsteti veidi eesriiet tulevaste poliitiliste perspektiivide eest. Riigihoidja tõotust, et meil lähemal ajal pole enam poliitilisi vange, kuulati suure huviga.

Tuli ilmsiks veel üks tähelepanuvääriv nähe. Sisepoliitilisi küsimusi käsitavad kõned, neist oli värske isamaaliidu esimehe J. Uluotsa kõne eriti kaunikõlaline, jätsid koosolejad üsna külmaks. Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri välispoliitiline kõne tekitas aga elevust ja on veel praegugi seltskonnas üldiseks kõneaineks.

Neid mõtteid, mis kuuldavale toodi isamaaliidu kokkutulekul, oli tallinlastel huvitav kuulda. Kuid veelgi huvitavam oli näha kokkutulekule järgnevat rongkäiku. Kahtsada lippu ei nähta ju alati Tallinna tänavatel. Kuid paljusid maasaadikuid lumehangedes sammumine ei meelitanud — nad olid rongkäigu ajal kaemas Tallinnat. Seda agaramad olid marssima noored sekretärid ja teised tegelased.

Isamaaliidu kokkutuleku järele on Tallinna elu valgumas pühade-eelsesse rahuarmastavasse meeleollu. Ainult ärimehed näevad öösiti halba und. Läbikäigud on novembril tugevasti kahanenud ja ka detsembri esimesel dekaadil (Nõukogude Vene uus termin — oleme ju sealt juba mõndagi laenanud) pole märgata elevust. Esimesed pankrotipääsukesed on ka juba saabunud. Üks riideäri saneeris end ja teine on järjekorras. Tekstiil elab üle raskeid päevi. Laod on täis kaupa ja toormaterjali hinnad teevad suuri hüppeid. Ka kodanik hakkab ikka enam ja enam tundma elukalliduse pigistusi. Ajalehed tõstsid hinda 1—2 sendi võrra ja ka leiva kilo tõusis sendi võrra. Konjunktuuri instituut on olukorda kaalunud ja leidnud, et elu nihkub allapoole. Optimistide pealekäimisel andis ta siiski optimistliku indeksi.

Mis tähendab aga üks indeks ärimaailmas, kui ärisid on mitut liiki. On ärisid, mida ei häiri mingi depressioon. Näiteks Boris Linde äridele on see kasukski. Üldse, mis puutub Judenitši armee varustaja Boris Linde äridesse, siis on neist seni kõneldud välismaal rohkem kui kodumaal. Ta on ainuke Eesti ärimees, kelle nimi tuntud üle Euroopa. Ja ta on ka Eesti nime omamoodi viinud Euroopasse. Meie ajalehtede sagedasti vildaka informatsiooni tõttu on tekkinud mulje, nagu oleks just tänu B. Lindele Paldiski rahvas ja ka Eesti riik ühenduses „Vena" relvalaadungiga teeninud ilusa kopika. See on aga eksitus. Tänu võlgneme kreeklasele Vasilaikisele ja inglasele Williamsile, kes laadungi merel kaaperdasid ja Eesti vetesse juhtisid. Boris Linde on praegu küll päevakorrast ära, kuid ta annab vist peagi välislehtedele jälle kõneainet, sest tal on Stokholmis soolas veel teine relvalaeva protsess.

Samal ajal kui poliitika- ja majandusmaailmas — ka kaubandus-tööstuskoja valimised ei toonud üllatusi — valitseb optimistlik meeleolu, on seda enam pilvis kunsti ja kirjandusetaevas. Kultuurkoondis on lõpuks saanud niikaugele, et omab peatoimetaja (H. Visnapuu) ja talitusjuhi (J. Jaik), kuid puuduvad veel osakondade toimetajad. Osakondi on aga palju, kuid kultuurkoonduslasi vähe. „Varamu" esimest numbrit oodatakse aga põnevusega, sest selle veergudel peaksid avanema ka perspektiivid meie edaspidise kultuurpoliitika kohta. Nimi „Varamu" ei taha aga nii mõnelegi meeldida. Muidu on Tallinna kirjanikel tumedad väljavaated. Talud on jagatud ja midagi muud meelitavat pole enam päevakorras. Rahul endaga võib olla aga A. Mälk, kes kogu maailma ees tõstetud Eesti kirjanikkude kuninga troonile. Mälgu karjäär peaks ergutama just noori järeltegemisele. Tee kuulsusele ei olegi nii konarlik nagu arvatakse.

Veel kurvem on lugu kunstnikega. Tahtsid välja kaubelda kunstiaasta, kuid said ainult kunsti-kuu. Kunstnikke ei saa süüdistada, et neil ei vea. Neil on alati küüned liiga nürid olnud ronimiseks.

Nagu eelpool nägime, ei ole detsember Tallinnas pakkunud midagi jalustrabavat. Ka seltskondlik elu on möödunud vaikselt. Mõned pallid ja fivid — see on kõik. Huvitav oleks siiski märkida, et kesklinna kõrtsides on elu, kuid äärelinnas on tekkinud vaikus. Aga seejuures ehitusalal on endiselt suured plaanid. Võibolla panevad uued lossid ka raha uuesti liikvele.

J. Kangur

Massistumise hädaoht

Elame praegu kõige metsikumal individualismi hävitamise ajajärgul. Kõik areneb üha suureneva massistumise suunas. Mitte ainult väliselt, vaid ka vaimliselt: koos välise mundristumise ja rividrilli suurenemisega suureneb iga päevaga ka vaimlise rividrilli veltveeblite arv, kes peavad tasalülitama individualismi viimased riismed. Kõik, mis reedab veel vähegi individuaalsust, on täna-homme juba massi jalgade all puruks tallatud. Mass on tänapäeva ebajumal, kellele kõik ohvriks tuuakse. Ja häda sellele, kes tõrgub kummardamast seda ebajumalat! Seda karistatakse nii juriidilise kui moraalse inkvisitsiooniga.

*

Kuidas näeb siis lähemalt välja see tänapäeva Moolok, see tähendab — missugused on massi iseloomustavad omadused?

Kõige enne: massi juhivad ainult tunded, mitte kunagi mõistus. Ja mass omab väga muutliku tundeelu. Sellest tulebki, et mass võib teinekord lühikese ajavahemiku kestel ilmutada väga mitmesuguseid, tihti üksteisele otse risti vastupidiseid tundeid ja seisukohti. Mass tunnetab silma ja kõrva kaudu, ent vastuvõetud tajumused ei tungi kuigi sügavale ajju, mõtlemisse. Oma tõekspidamised ja otsused mass kujundab ilma sügavama kriitikata.

Edasi mass vajab, otse nõuab legende ja illusioone. Mida suuremaid ja meelitavamaid illusioone osatakse massile serveerida, seda kiiremini võidetakse tema poolehoid. See on massijuhtidele ammutuntud tõde. Mass ei nõua kunagi niivõrd tõtt, kui illusioone. G. de Bon ütleb: „Filosoofia pole vaatamata oma edusammudele seni veel suutnud pakkuda massidele ideaali, mis neid suudaks võluda. Kuna aga massid iga hinna eest peavad saama illusioone, siis pöörduvad nad instinktiivselt juhtide poole, kes pakuvad neile illusioone. Inimkonna arengu suurimaks teguriks pole kunagi olnud tõde, vaid alati vale."

Mass ei tunne vastutust oma tegude eest. Kõik moraalsed ja usulised pidurid, mis üksikisiku juures võivad takistada ürgsete tungide avaldumist, kaotavad massi juures oma jõu. Seepärast on mass ka võimeline teostama kõige metsikumaid roimi, mida ükski massiliige üksikult võetuna ei söandaks uneski korda saata.

Niisugune on pilt massist üldjoontes.

*

Ent milles seisab siis õieti massistumise hädaoht? Sest masse on ju alati olnud ja saab olema ka tulevikus. Ja eks ole massil tema negatiivsete omaduste kõrval ka terve rida positiivseid jooni? Näiteks juba see, et ajaloos massid väga tihti on olnud mõjuvaks teguriks, mis on loonud uusi ajajärke, pannud aluse uutele kultuuridele ja mõjutanud tsivilisatsiooni arengut.

Tõsi, masse on alati olnud ja saab ka edaspidi olema, niikaua kui inimestele on omane karjainstinkt. Ja massid on ka tõesti sünnitanud väga palju ajaloolisi murranguid.

Ent mass pole seni veel suutnud luua püsivaid väärtusi. Massi poolt rajatud alusele püsivate väärtuste loomiseks on ikka tarvis olnud üksikisikuid. Sest püsivate väärtuste loomine sünnib mitte tunnete, vaid mõistuse kaudu. Massil aga, nagu eelpool öeldud, pole mõistus kuigi suure kaaluga.

Mass mõjub aga üksikisikuile kahjulikult. Ta lihtsalt assimileerib ja sulatab üksikisikud ära. Üksikisik, kes on allunud massi mõjule, kaotab täielikult oma individuaalsuse. Kuid veel rohkemgi: ta võib oma kultuurilises arengus ka paar astet allapoole langeda. Sest siin mõjub vaimlises mõttes sama seadus, mis füüsikas ühendatud anumate juures: kui erinevate kõrgusteni vedelikuga täidetud anumad ühendada, siis langeb vedeliku tasapind kõrgemates anumates ja tõuseb madalamates, kuni ta on kõigis anumates ühel kõrgusel. Ka massis tekib niisugune keskmine vaimline tasapind. Ja see sünnib kõrgemate tippude kulul. Eelpool tsiteeritud G. de Bon ütleb selle kohta: „Eraldatult võis inimene olla ehk haritud indiviid, massis on ta aga barbar, s. t. tungide-olend. Massis sarnaneb indiviid liivateraga liivahunnikus, mis on kõigi tuulte puhuda."

Siin võib tekkida küsimus, et mis takistab siis reguleerimast neid tuuli, mis puhuvad liivahunnikut, s. t. miks ei või siis massi juhtida soovitud suunas? Kõik oleneb ju massijuhtidest.

Massijuhid? Kas mass laseb ennast juhtida?

Näiliselt küll. Ent tegelikult muutub iga massijuht varem või hiljem ise massist juhitavaks. Kui massijuht osava propaganda ja tunnete ülespiitsutamise abil on küll massi looja ja suunaja olnud, siis kord jõuab kindlasti kätte silmapilk, kus massijuhil käib üle jõu massi kirgi taltsutada. Niikaua kui massi kired leiavad vähemalt teatud määrani takistamata rahuldamist, on mass veel valitsetav ja juhitav. Ent kui massi kirgede rahuldamisele juhtub ette takistusi, siis hakkab mass mässama. Ja äsjane massijuht, keda mass seni on ainult kätel kandnud, muutub kõigist põlatud „rahvavaenlaseks".

Massi mäss on õieti inimese ürgsete tungide märatsemine. See ongi, mis välja kutsub ajaloolisi murranguid ja katastroofe. C. G. Jung ütleb oma raamatus „Wirklichkeit der Seele": „Gigant-

A. Renning

Reguleeritud majandus ja rahva elutase

Oleme mäe tipul; silmade ees on tee mäest alla.

Nende sõnadega võib iseloomustada praegust momenti majanduselus. Ja on selge, et see olukord kohustab meid tõsisemaks järelemõtlemiseks.

Majanduslikku tõusu ja langust võib muidugi võtta loodusliku paratamatusena, — nii nagu meie võtame aastaaegade vahetust. Kuid tegelikult polnud selline suhtumine rahvahulkadele kunagi arusaadav, — ka vabamajandusliku, liberalistliku mõtlemisviisi õitseaegadel mitte.

Praegu on enamik riike asunud juhitava majanduse teele ning võtsid omaks ka vastava ideoloogilise platvormi. Leitakse, et majanduse vaba areng võib põhjustada kriisi, tööpuudust, ebaratsionaalseid investeeringuid. Seepärast arvatakse, et riik ei tohi jääda pealvaataja ossa, vaid peab oma korraldustega sekka lööma, pealegi kus seda tingivad veel rahvuslikud huvid.

Sellega on hulkade instinktiivne protest kriisiraskuste vastu leidnud ametlikku heakskiitmist ja tunnustamist. Rahva silmis on majandus — eestkätt inimkäte töö ja seepärast ei suuda mingisugused teooriad rahvast veenda, et konjunktuuri ringkäik areneb oma sisemiste seaduste tõttu. Rahvas otsib alati vastutajat ja süüdlast; praeguse aja iseäralduseks on, et riigivõim ise tunnustab end vastutajaks.

See nähe levib üle maailma; kuid Eesti olukorral on oma erinevused.

Pinge majandusliku tegelikkuse ja rahva hingeelu vahel ei tarvitse ju tekkida ainult kriisi aegu. Ka majandusliku tõusu ajal võivad rahval olla oma rahuldamata soovid ja tungid.

Meil on see nähe võrdlemisi uudne. Iseseisvuse esimesel aastakümnel võeti majanduselu nähteid ka rahva poolt teatud fatalismiga. Esmalt loodeti Vene turu avanemisele; kui see lootus luhtus, pettumus oli suur, kuid siis võeti endastmõistetava tõena, et — oleme kord väike rahvas kehval maal, peame kuidagi kokkuhoidlikumalt läbi ajama.

Selline oli rahva mentaliteet ning ka riigivõimu oma. Oli küll tülisid ja teravusi riiklike soodustuste ümber, kuid nende mõju rahva hingeelule oli võrdlemisi piiratud. Peaasi oli ikkagi see, et rahvas võttis oma elutaset paratamatusena ja poliitiline pinge rahva enda hulgas oli iseseisvuse esimesel aastakümnel õieti kaunis nõrk.

Tagantjärgi peab nüüd olema selge, et sel olukorral olid väga tõsised varjuküljed. Selle vähenõudlikkuse taga peitus tugev resignatsioon, peitus pettumus ja lootusetus. Ei oodatud olukorra parandamist antud tegelikkuse pinnal, — seda enam oodati aga „valget laeva", nagu Maltsveti aegu.

Viimane majanduskriis on selle inertsi murdnud. Rahvas on oma uinakust üles raputatud — ja hakkas nõudma mitte ainult majanduse tasakaalu, vaid ka — elutaseme tõstmist. Vaesuse ja väiksuse lämmatav autosugestioon hakkas mööduma.

Selle hingelise muutusega on kooskõlas, et Eesti on asunud industriaalse arengu teele; et Eesti ülikoolidest on tulnud rida insenere, agronoome, majandusteadlasi. Rahvahulkades suureneb huvi haridustöö, seltskondliku tegevuse, poliitiliste küsimuste vastu.

Rahvahulkade tõusev aktiivsus ongi kahtlemata praeguse ajajärgu rõõmustavamaks, positiivsemaks nähteks. On ju õieti rahvaste aktiivsus see, mis otsustab ajaloo käiku nii poliitika kui majanduse alal.

Eriti selge on see praeguse rahvusvahelise olukorra juures. Näeme ju, kui suures hädas on need riigid, kus võim ei ole rahva käes, kus on tekkinud lõhe valitseva bürokraatia ja rahva vahel: need riigid on sunnitud oma välispoliitilise tugevuse nimel ergutama rahva aktiivsust kunstlikult, ametlike propagandavahenditega, — sest passiivse rahvaga on sõda kaotatud, enne kui ta algab. Kuid

---

sed katastroofid, mis meid ähvardavad, ei ole füüsilise või bioloogilise looduse ürgsündmused, vaid meie oma hinge ürgtungide avaldused. Igal ajal võib mõni hullumeelsus haarata miljoneid inimesi ja meie seisame siis jälle kas mõne maailmasõja või hävitava revolutsiooni ees. Inimest ei ähvarda enam metsloomad, langevad kaljud ja veeuputused, vaid tema omad hingelised ürgjõud."

Ja ometi oleksid need inimese ürgjõud taltsutatavad ja kultuuri kasuks ikestatavad. Ent tänapäeval ei mõtle keegi enam sellele. Ehk kui keegi mõtlebki, siis nimetatakse niisugust inimest eluvõõraks unistajaks.

Tänapäeval on kõik suunatud sinnapoole, et võimalikult laiemaid hulki massistada. Ja mis selle massistamise hädaohu veel suuremaks teeb, on asjaolu, et massistamisprotsess algab juba imikute juurest. Kui tänapäeva massid koosnevad isikuist, kes ikkagi on veel teatud määral saanud maitsta ka isiklikku vabadust, siis kõige lähemal ajal juba on meil tegemist massidega, mille liikmed on kasvanud ainult massivaimus. Niisuguste masside ürgtungidel pole enam neidki pidureid, mis praegusi masse teatud määral veel suudavad kammitseda.

Selles seisab massistumise peamine hädaoht.

rahva aktiviseerimine ülevalt alla on haiglane ja hüsteeriline, see on nagu alatine morfiumi sissepritsimine. Kuivõrd õnnelikumad ja tervemad on riigid, kes tugenevad ise rahvaste aktiivsusele, ilma et see aktiivsus püsiks ainult — riigiaparaadi „augupäherääkimise" oskusel.

Kuid selge on samuti, et aktiivse rahva juures on valitsuse-kunst keerulisem ja raskem. Ja eriti käib see majanduspoliitiliste küsimuste kohta, mis totaalriikides on lahendatavad ühe ropsuga (olgu et see lihtsus end lõppude lõpuks kibedasti kätte tasub). Sellel taustal peamegi käsitama eelneva majandusliku languse probleeme.

On kahtlemata selge, et konjunktuuri allaminek või koguni kriis ei ole õige aeg riigi tagasitõmbumiseks majanduselust. Ühelt poolt nõutakse siis riigilt võitlust tööpuuduse vastu, teiselt poolt juurdemaksusid ekspordile, kolmandalt poolt soodustusi tollide ja krediitide alal. Pole praktiliselt ettekujutatav, et riigivõim jääks kurdiks nende nõudmiste vastu ja ütleks — tehke, kuidas ise teate, mis see minule korda läheb.

Kuid just riikliku vahelesegamise paratamatus sunnib meid lahtiste silmadega vaatlema selle puudusi, — et hoida majanduse riiklik reguleerimine mõistlikkuse ja tõelise vajaduse piirides.

Tõsi küll, sõnal „plaanimajandus" on teatud maagiline kõla, mis mõjub nii rahvale kui riigivõimule. Rahva hulgas loodetakse, et teadliku reguleerimisega peaks saama igast raskusest ja kriisist üle; ja riigiaparaadile tähendab majanduse reguleerimine — tema mõjuvõimu suurenemist majanduse ja seltskonna suhtes, mis ametnikkonnale on mõistagi väga meeltmööda. Nii et jutt riikliku vahelesegamise piiramisest või pidurdamisest võib tunduda nii mõnelegi suure katsetusena.

Kuid vaadeldes asja lahtiste silmadega, selle konkreetse tegelikkuse põhjal, milles meie elame, peab tegema juhitava majanduse suhtes väga tunduvad reservatsioonid.

Tõepoolest: majanduse administreerimisega võib mõndagi ära teha; võib tollidega ja juurdemaksudega soodustada tööstust ja eksporti; võib kindlustada teatud ettevõtteile monopoolset olukorda siseturul; võib korraldada avalikke töid töötuile jne. Kuid kõik eeltähendatud sammud tähendavad lõppude lõpuks — varade ümberjaotamist, mitte aga rahva rikkuse tõstmist. Kui riik abistab töötuid, siis on see kahtlemata tema kohus; kuid see pole veel majanduslike probleemide lahendamine. Ja kui tööstus püsib ja areneb ainult riiklike soodustuste näol, siis tähendab see, et kodanikud on sunnitud majandusele juurde maksma, — s. o. nimelt maksma vastavate kaupade eest tollidega ja kunstlike monopolidega kõrgelhoitud hinda. Hädavahendina kriisi aegu, tööpuuduse vältimiseks võib ka see osutuda vajalikuks; kuid rahva elutasemele mõjub see õieti negatiivselt, pidurdavalt või koguni allakiskuvalt.

Iseasi on, kui riik hakkab ise ettevõtjaks aladel, mille arenguks on olemas loomulikud eeldused. Selline ettevõtlus võib mõjuda rahva elutasemele tõesti positiivselt, ja kui eraettevõtlus muutub passiivseks, ei tohi riigile ette heita, kui ta asub tühimikku täitma. Nagu väljendas dir. M. Raud ühel Majandusteadlaste Seltsi koosolekul: iga a l g a t u s on teretulemast, olgu see era-, riigi või ühistegevuse algatus; peaasi on, et see aitaks kaasa rahvamajanduse tootmisjõudude arengule, — seega ka rahva rikkuse tõstmisele.

Sellise „üleminekuvormeliga" meie riigiettevõtluse ja eramajanduse tülides võib täiesti päri olla. Kuid reguleeritud majanduse küsimusest läheb see ilmselt mööda. Ja võib koguni väita, et reguleeritud majandus on meie oludes riigiettevõtlusele enesele pigemini kahjulik.

Tõepoolest: et riigiettevõtlus annaks tõesti tõhusaid tulemusi, selleks on vähe määrata suur ports raha teatud ettevõtte asutamiseks ja määrata rida ametnikke direktorite kohtadele. Selleks on vaja, et need direktorid kulutaksid raha võimalikult otstarbekohaselt ja kokkuhoidlikult; et ettevõtte juhtimine oleks küllalt energiline ja painduv. Teiste sõnadega — on tungivalt vajalik, et majanduselus valitseks võistluse pinge, et lootused ja võimalused riiklike soodustuste saamiseks oleksid väiksemad. Parlamendi kontroll peab tagama, et riigiettevõte ei oleks selles mõttes palju paremas olukorras eraettevõtetega võrreldes. Kui aga majanduse reguleerimine on ülemäära arenenud, kui soodustuste saamine on muutunud tavaliseks, endastmõistetavaks asjaks, kui selle paratamatu tulemusena võtab ka eraettevõtteis maad teatud lohakus majanduse edasiarendamisel, siis riigi ettevõtted võivad selles õhkkonnas väga kergesti päris libedale minna.

Ja mis peaasi: rahva elutaseme tõstmine ei järgne tootmisjõudude arengule automaatselt, vaid selleks peavad olema erieeldused. Kõigepealt: palgad peavad tõusma kiiremini kui hinnad; reaalteenistus peab majandusliku tõusu aegu pidevalt kasvama. See on aga ala, kus majanduse reguleerimisega ei saa muud kätte, kui arengu pidurdamist. Riik on oma sõiduvees, kui ta saab võtta ja jagada; kui ta aga peab tööandjaid sundima palkade tõstmiseks ,ilma et tal endal midagi võtta ja jagada oleks, siis pole imestada, kui tal puudub tõhusamaks palgatõstmiseks oskus, jõud ja julgus.

Ja teiselt poolt: rahva suurenev aktiivsus teeb majanduse bürokratiseerimise eriti ohtlikuks. Sest emba kumba: kas jäävad rahvale kätte vaba majandusliku võitluse teed, palgatõstmise teed oma vabade kutseorganisatsioonide kaudu, — või võetakse seegi ala riikliku hooldamise alla. Riigi vastutus suureneks siis sajakordselt ja rahva energia, olles pidurdatud majandusliku võitluse alal, paratamatult politiseeruks. Mida see majandusliku kriisi ajal võib tähendada — peaks olema ilma pikemata selge.

Eelmise majanduskriisi kogemused sunnivad meid täie tõsidusega käsitama ka oodatava lan-

A. Kaal

Hando Mugasto inimesena

Et Hando Mugasto hakkab tegelema kujutava kunsti alal, seda võis ennustada juba varakult. Ta oli kodus tuntud hea vormiharrastajana ning avaldas maast-madalast kalduvusi, mis viitasid tulevasele suunale. Juba nelja-viie-aastase poisijõnglasena tal oli oma kindel maitse asjus, mis lapsele eriti lähedased, näiteks riietuses.

Sellal H. M. ei mõistnud muidugi veel lugeda, kirjutada ega joonistada, kuid tal oli hea mehaaniline mälu. Õppinud pähe terve rea luuletusi, ta pidas nende korrapärast ülesütlemist oma igapäevaseks tööks. Sõnadega „minu töö on täna veel tegemata" poiss asus ahju ette ja istudes väikesele järile deklameeris valju häälega oma repertuaari otsast lõpuni. Esimesel kooliaastal lugemine näis tekitavat nii suuri raskusi, et õde talle tavaliselt õpitavad ülesanded ette jutustas, — õpiti „tükk pähe". Kuid Mugastol said varsti sõnadest kujud, ta hakkas kuuldud lugusid üles joonistama; nii võiks ütelda, et treening raamatuillustreerijana algas juba siis. Ent H. M. ületas oma raskused lugemaõppimisel järsu käänakuga: järgmisel aastal ta hakkas lugema nagu iseenesest, ilma mingi vaheastmeta veerimise näol, täpselt ja korralikult. Järsud käänakud töölaadis paistavad olevat talle omased ka hilisemas elus. Joonistamine jäi siiski esikohale huvialade seas ja väga vara ta hakkas seda ka rakendama kaunis praktiliselt. Algkooli päevil ta juba joonistas pilte ajaloo jne. aineil ning müütas neid isegi kaasõpilastele.

Perekonnas Hando Mugasto oli noorim laps (kuue hulgast, kellest kaks varakult surnud), keda küll kehvade olude tõttu ei saadud eriliselt hellitada, kuid, nagu harilikult „pesamunadele", langes tallegi osaks hoolitsemist suuremate poolt. Tal oli eriti soe ja südamlik vahekord emaga, see osutus kiindumuseks, mida ei katkestanud ka hilisemad aastad. Samuti kujunes ta vahekord väga tihedaks oma vanema ja ainukese õega. Isa, kes teeninud vabrikutöölisena ja voorimehena, oli kokkuhoidliku ja püüdliku iseloomuga. Aastaid kestva rühkimise järele ta soov perekonda kindlustada täitus seevõrra, et ta võis osta maja Rakveres. Kuid vaevalt saab nimetada muretuks lapsepõlve, kus lastel endil tuleb kohe kaasa lüüa leivateenimisel. Nagu ütleb ta õde (Hando Mugasto mälestusnäituse katalogis), pidi meie graafik noorena proovima väga mitmesuguseid elukutseid: „Nii on Mugasto läbi teinud ajalehepoisi-põlve, turbaraba noortöölise elu ja kooli siirdudes suvevaheaegadel maalri õpipoisi ja hiljem selli elupäevad." Keskkoolis käies oli ta veel Rakvere Rahvamaja ja Haridusseltsi raamatukoguhoidjaks jne.

Mugasto olles 12-aastane jäid kõik raskused ainult ema ja laste endi kanda. Isa suri just siis, kui olid rasked ajad ning suur puudus kõikjal (1918.—19. a.), kui polnud tihti saada toiduaineid ja muud hädavajalikemat. Veel enam aga vapustas perekonda isa surma dramaatiline olukord, mis oli seotud kummaliste rõõmu ja valu äärmustega. Isa oli nimelt hulgalise mahalaskmise ohvreid. Ta langes koos teistega ja aeti ühishauda Rakvere lähedale metsa. Kuid hukkamisel antud kogupauk teda nähtavasti ei tabanud, sest mõni tund pärast teadvuse kaotust ta leidis enda lahtises hauas umbes viiekümne surnu hulgas veel elavana, isegi haavamatuna! Kas see oli lihtne minestus surmahirmu sugestioonist või mingi muu orgaaniline häire, pole teada; igatahes „varjusurnu" pääsis kuidagi välja kaaslaste poriste ja veriste laipade vahelt ning hiilis läbi jaanuarikuise metsa kodu poole. Siin ta jäi varsti voodisse, kaotas paari päeva pärast kõnelemisvõime ja suri kuuaegse põdemise järele siiski.

Aastaid hiljem tekib õe (kes 1923. a. sügisel asus elama Tartusse) ja venna vahel tihe kirjavahetus, mille aineks kodused ja kooliolud ning teenistuseküsimus. Hando Mugasto teatab vahel rõõmsalt, et ta rahatagavaradest jätkub nüüd Tartusse kunstinäitusele sõitmiseks. Ta teatab, et võtab eratunde joonistamises, kuna koolis puudus vastav õpetaja; siis jälle lootusrikkalt, et joonistusõpetajaks tuleb kuuldavasti Hist, kelle nime järele pannakse nähtava heameelega klambritesse: („kubist"). Mõnes kirjas kurdetakse elu üle Rakveres, kus võib „jääda villaseks ja rumalaks teiste samasuguste hulgas", või jälle: „Mul on hirm jääda Rakverre. Kõik katsuvad siit võimalikult ruttu põgeneda". Viimased sõnad on küll lausutud alles vastusena sellele kirjale, kus õde kutsub venda enda juurde Tartusse. Ta teeb seda osalt H. M. kergesuunalise elu kartusel, osalt teadlik olles tema huvidest ja võimeistki kujutava kunsti alal, mistõttu talle nõu annab astuda „Pallasesse". Säärane ettepanek kutsub välja õnneliku vastuse Hando Mugasto poolt 27. augustil 1924.

„Pallases" Hando Mugasto ei nähtunud ületavat tavalise õpilase taset joonistusis ja maalinguis, küll aga näitas ta eriline kiindumus graafikasse, et ses suunas võiks töö abil mõndagi saavutada. Ja siin oli Viiralti suur anne ning isiklik mõju õpetajana määrava tähtsusega. H. M. otsis nagu tuge, tõuget, julgustamist ja õhutamist, mida ühelt poolt pakkus meister oma eeskujuga, teiselt poolt õde oma kriitika ja sõprusega. On huvitav märkida, et Hando Mugasto oli vasakukäeline niivõrd äärmuslikul kujul, et isegi sõi vasakuga, lõikas vasakuga puugravüüre ja ainult harilikku kirja kirjutas parema käega (sügavpsühholoogia järgi kunstniku arengu kohta päris heaendeline märk).

1926—27-ndate aastate paiku H. Mugasto oli väga iseteadlik oma elustiilis; ta hüüdsõnaks oli: „Anne lööb

---

guse probleeme. Rahvusvaheline olukord nõuab meilt tungivalt, et meie sisepoliitiline stabiilsus ei satuks hädaohtu olenevalt majanduse konjunktuurist, — s. o. et see püsiks kindlamal pinnal kui paljas sundus. Eesti rahvas sai riigiküpseks vaba omavalitsusega ja vaba isetegevusega; need on ainsad alused, millistel saab püsida ka Eesti riik.

Ülikooli nõukogu praeguses koosseisus, mis 1. jaanuaril muutub ühes uue ülikoolide s

Vasakult paremale: prof. k. t. O. Daniel, dots. dr. agr. M. Järvik, prof. dr. rer. for. A. Mathiesen — põllumajandust. dekaan, prof. dr. agr theol. O. Sild — usut. dekaan, prof. dr. med. vet. F. Laja, dots. dr. pharm. N. Veiderpass, prof. dr. med. E. Veinberg, prof. dr. med. V. prof. dr. phil. nat. H. Perlitz — prorektor, prof. A. Piip, prof. dr. phil. nat. E. Kant — õigusteadusk. prodekaan, prof. mag. rer. oec. E nat. A. Öpik, prof. cand. rer. nat. H. Riikoja — matem.-loodust. dekaan, prof. dr. phil. nat. T. Lippmaa, prof. dr. phil. nat. H. Jaakson. med. B. Jürgens, dots. dr. med. M.

läbi", vastandina kriitilisele deviisile: „Töö lööb läbi", mida muide rõhutas ka õde ja mistõttu nende vahekorda tol perioodil tekkis vastuolusid. Hando Mugasto sai noil aastail kaunis korralikku toetust emalt, kelle majanduslik seisukord vahepeal oli paranenud. Noor pallaslane võis nüüd korrektselt riietuda, seltskonnas käia ja boheemitseda. Ta oli loomult tõesti väga seltskondlik — hiilgas sõprade hulgas oma jutukuse, teravmeelsuse, hea välimuse ja rõõmsusega. Samuti ta meeldis naistele, olles lõbus vestleja ning muide ka hea tantsija. See oli meeleolutsemise aeg, mil muretu eneseusaldusega oodati endale homsepäeva saavutusi. Kuid küpsem ajajärk saabus peagi.

Vahepeal Mugastol oli hirm oma tervise pärast, ta jäi äärmiselt kõhnaks ja kahvatuks, nii et kaitseväkke minekul (veebr. 1930) arstid ta esialgu määrasid haiglasse, sest ta näis väga nõrgana. Ei leitud aga mingit haigust ja Mugasto võis asuda teenistusse. Pöördunud tagasi „Pallasesse" 1931. a. sügisel, ta asus tõsisemale tööle ja hakkas otsima elatisvõimalusi (kaaned, šriftid, plakatid jne.). Näib, et järsu käändega, nagu kord lugemaõppimise päevil, Hando Mugastost sai äärmiselt töökas kunstiõpilane. Pärast „Pallase" lõpetamist (1933. a.) kerkis veelgi valusamini päevakorrale äraelamisküsimus. Mugastol oli hirm, et ta ei saa tööd, et ta kunstiga ei suuda end meie oludes toita. Siiamaani ta oli saanud toetust emalt (kuigi ise rakenduskunstnikuna ikkagi sellele lisa hankis), nüüd ei kõlvanud emalt enam tahta. Kirjastusis raamatukaante ja illustratsioonide alal töötasid vanemad ja läbilöönumad kunstnikud, kes usaldab noort? Mugasto algas siiski sellega; esmalt tuli teha mõni asi koguni ilma honorarita, et ainult kohaneda illustreerijana. Siis hakkas tulema juba tellimusi, nii et veidi suurema tasuvuse juures oleks teenimisvõimalusi võinud nimetada otse headeks. Enda loominguks päris vabadel teemadel ei jäänud enam sugugi aega üle ning esialgu paistis, nagu ei teekski see Mugastole peavalu. Ta lihtsalt täitis tellimusi, näiteks on tööd 1934. a. enamikus seda laadi. Teadagi jäi süvenemine illustreeritavasse teksti mõnikord pisut napiks, ehk küll Mugasto väga püüdis täielikult sisse elada. Näiteks Marie Underi „Ja liha sai sõnaks" illustreerimisel (1936. a.) ta valvas raamatuga ööde kaupa, et paremini tungida selle sisusse. Ning proua Mugastol juba kujunes lööksõnaliseks naljaks ütlus, et mees ei tulnud täna jälle magama, vaid veetis kogu öö „oma Mariaga". Pöörang tellimuste suhtes tuli jällegi järsku: viimasel aastal võis juba märgata Mugastot järjekindlalt põgenemas tellimuste eest ja ta vahetpidamatut, otse meeleheitlikku omaloomingulist töötamist.

Ning siis, kesk seda tööd pidi algama sõit Pariisi, reisiplaanist H. M. teatas tollal Pariisis viibivale kunstnikule Andrus Johanile. Samas kirjas (8. VI 37. a.) leidub ka järgmine pahaendeline märkus:

„Kõige selle juures on aga üks häda, et tervis on sant. Kitsast tän. üles tulles pean kolm korda puhkama ja hinge tõmbama — õhust tuleb puudus ja sant tunne. Nüüd ämm pani käed külge ja lubas terveks masseerida, ootan seda aega, vast õnnestub veel enne sõitu.

Väike hirm on ka laevasõidu pärast, kui võtab südamealuse läikima, siis pole kasu neist headest roogadest, mida (Nõmmiku jutu järgi) laeval saab.

Praegu on olemine siiski rahulik, mõni tööotsake veel tuleb lõpetada, siis sumadan osta ja oma kolm asjakest sisse pakkida."

Ses kirjas nähtavasti huumor ei anna veel hirmule alla. Kuid 11. juuni hommikul Hando Mugasto käib arsti juures, tundes valusid südame kohal, ning käimine tekitab talle vist seevõrra raskusi, et sõidab voorimehega Eesti panka valuutat vahetama. Õhtul külastavad sõbrad Mugastot ja siis kõneldakse kaua tulevikukavatsusist. Alles paar tuundi enne rongi minekut Mugasto otsustab siiski reisi edasi lükata nädala võrra, et minna enne puhkusele Elva. Kõik läheb rahulikult, peale külaliste minekut H. M. vaatab veel, kuidas naine tütart magama paneb, siis, tundes väsimust, heidab pikali ja sünnib viimne järsk käänak ta elus — hilisemad saatjad leiavad diivanilt eest juba laiba.

luse jõusseastumisega, andes aset uuele, riigivõimu poolt määratud juhtkonnale

Mägi, prof. dr. med. vet. V. Ridala, prof. dr. med. vet. K Saral — loomaarstit. dekaan, prof. cand. theol. V. Martinson, prof. mag. li — arstit. dekaan, prof. dr. phil. H. Kruus — prorektor, prof. dr. theol. J. Kõpp — rektor, dots. dr. phil. nat. A. Luha — sekr., oom, prof. dr. jur. N. Maim — õigusteaduskonna dekaan, prof. cand. hist. P. Tarvel — filosoofiateaduskonna dekaan, prof. dr. phil. ilt puuduvad prof. dr. phil. P. Arumaa, prof. dr. med. J. Uudelt, prof. mag. phil. H. Moora, prof. B. Litt (Oxford) A. Oras, dots. dr. tso, dots. dr. phil. A. Koort.

Tartu „vaimulikud"

R. Tiituse šaržid

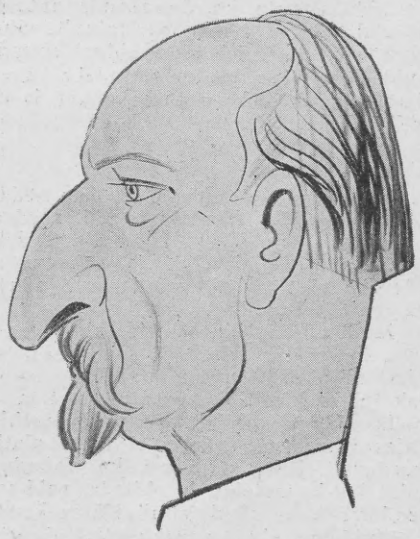

Ants Piip, peab ennast praegu professoriks. Allkirju ei kogu, aga annab.

Juhan Kõpp, Ülikooli rektor, kavatseb varsti Laiusele õpetajaks minna.

Jaan Tõnisson, hoopis vana vaimu kandja, — tahtis omal ajal tervet eesti rahvast viia ühe mütsi alla. Praegu suurt karjääri teinud, — on Tartu ülikooli professor.

A. T. Kliiman, teadusemees haldusõiguse alal. Omab ühe halva vea — võtab oma ala teaduslikust seisukohast.

Hans Kruus, leiab, et poliitika on rahvaelu kõige lähedasem ja aktiivsem tuiksoon. Aga kui tuiksoon arsti pihus on, siis on inimene ise arsti pihus.

Rasmus Kangro-Pool

Paleed ja mured

I

Kui tallinlased käivad tartlasi külastamas, siis nad ütlevad tartlasile meelitusi, et küll Tartus ehitatavat nüüd hoogsalt! Kui tartlane tuleb Tallinnasse, siis ta imetleb Tallinna hoogsat kohendumist suurejoonelisuse poole. Iga pisilinn pingutab ka jõudu nägusama fassaadi suunas. Ja kui keegi juhtuks küsima, et kuidas on see kõik võimalik, siis vastatakse pinnapealselt, et vaadake, tänu majanduslikule tõusule meie teeme nüüd lühikese ajaga seda, mida varem ei suudetud paarikümne aasta kestes.

Tallinn on pealinn; kui teiste linnade ehituspingutused jäävad üldsusele kuidagi varju, siis seda rohkem kuuleme kõik neist asjust, mis sünnivad pealinnas. Sest pealinnas teostatakse üldettevõtteid, mis kuuluvad kogu riigile.

Jah, kes võiks vaielda suurte teostamiste vastu. Kui rahval kui tervikul oleks küllalt varandusi ja inimesed elaksid rahuldavalt — siis oleks väga loomulik, et elu väljanägemine võtaks üha parema ilme. Kui aga majanduslik jõukus on vaid näiline ja enamik inimesi võitleb rasket võitlust leiva pärast, kui põllumajandus (too meie kandvaim tööala) püsib jalul vaid aastaid kestvate juurdemaksude abil, kui palgateenijad kõikjal näevad tõusu, aga ainult rahakotis pole mingit tõusu, siis tuleb ka muidugi ehitada ja kohendada, kuid peab väga kaaluma, m i d a esmajoones ja k u i d a s, et kõik oleks otstarbekohane ja hiljem ei järgneks pilli pika ilu järele.

II

Ütleme nii, et meie ei mõista seda kõike rahaliselt seisukohalt õieti kaaluda ja küll need teavad asja kõige paremini, kelle käes on rahakott. Jätame endile vaid vastamata küsimismärgi ja põksuva südame tulevaste päevade pärast, kuid vaatleme esinduslikkuse ehitamist vaimselt seisukohalt.

Mõtlen esmajoones meie tulevasele Vabadusväljakule ja selle väärikusele. Ei saa teisiti, siin peame mingi pieteedi pärast tegema erandi ja soovima, et see väljak tuleks kõigiti imposantne, sest ta on keskseks sümboliks kõigele sellele vitaalsele mehisusele, mis meil rajas iseseisvuse. Seda ei tehta alati ja ei uuendata korduvalt jälle, seepärast ka Vabadusväljakut ei tule mitu korda mõtelda ja ehitada, vaid ta peaks väärikaks loodama kohe algul ja nii jääma kauemateks aegadeks.

Kuid paraku, paraku, Vabadusväljakuga on lood üsna kehvad. Meie ei mõistnud õigel ajal ettenägevalt mõtelda. Meie ei kujutanud enestele ettegi, et tõusku Tallinnasse uue aja — Eesti aja oma esinduskeskus oma tervikmehises kunstilises väljenduses, nagu selleks on Toompea endistele aegadele. Meie pugesime Toompea lossi müüride vahele ja olime oma võimukeskusega heal meelel seal, kus oli endiste võimude müüre ja traditsioone. Ja kui seal ruumi ei jätkunud, siis läksime ülejäägiga linna laiali. Vabadusväljak oli küll unistusis, kuid kavasid ta arendamiseks ei tehtud mingeid. Nüüd on selleks kindlad tahtmised, aga kas saamegi platsist veel õiget nahka, sest ta äared on täis igasuguseid ehitisi, millel ühisest joonest ega stiilitundest ei ole juttugi.

Seda joont kavatsetakse parandada. Ühele nurgale ehitatakse varsti tööstuspalee ja ühe kavandi järgi 12-kordne! Suurepärane mõõt, aga siis matab see hoone enese alla kogu oma ümbruse mulje ja Vabadusväljaku äärehitised kaotaksid oma mõju hoopis ära. Ma ei tea, mis sellest saab, aga kus raha, seal on ka mõjuv sõna.

Teine mure on Jaani kirikuga ja selle lammutamisega. Kui monumendikomitee arvele jääb kiriku lammutamine ja uue kiriku ehitamine, siis sünnib see monumendi arvel ja mis monument see on, mis peab tulema kleenuke! Imelik on ka see, kust järsku kindlaks kujunes, et vabadusmonument tulevat mingi obeliskitaoline ja et ta kõige paremini sobivat just sellele rohelisele lapile Jaani kirku kõrval, kus lapsed praegu tuikesi söödavad? Kas avaldab ta niisugusel kujul mingit mõju, olles lohus kõrvuti kõrge Harjumäega?

Ei, siin selle väljaku asjus ja eriti monumendi asjus peaks enne veel tõsiselt kaaluma, mida ta peaks kujutama ja kuhu ta peaks paigutama. Ideevõistlusi oli palju, ei maksaks ideid nii kergel käel kõrvale jätta. Kas ei tuleks isegi uut Vabadusväljakut otsida Vene turu poolel, ja siis hooles olla, et teda rikki ei arendataks, nagu sai osaks praegusele platsile?

III

Igal juhul aga tuleb Jaani kirik lammutamisele. Ta on linna arenemisele jalgu jäänud ja ta on inetu selleks, et oleks õigustatud püsima.

Imelik on elu. Kui umbes kümne aasta eest päevakorras oli Toompea katedraali lammutamise küsimus, siis oli see rahvuslikuks auasjaks, et kas sobib, et võõrstiilne vene võimu sümbol end Toompeal nii võõrastavalt-üleolevalt üle kõige muu maksma paneb? Leiti, et ei sobi, aga üteldi, et ei ole raha selle lammutamiseks ning olevat ehk õigeusklike haavamine, kui me selle katedraali oma rahvustunde ja linnailu nimel kõrvaldaksime.

Ma kirjutasin siis „Päevalehes", et lammutame ilunõuete nimel enne Jaani kiriku ja siis ka katedraali, siis kaob usklike haavamise moment ära, siis venelased ei saa toonitada nende tagakiusamist. Mulle üteldi siis, et Jaani kiriku lammutamine olevat hull mõte ja elu läkski oma lohisemises päevakorras edasi.

Nüüd on katedraalist saanud nii kallis väärtus, et seda hoolega remonditakse.

Ja tuleb nii, et Jaani kirik enne kõike läheb liha teed. Jumala teed on imelised ja meie ei sega neisse. Kuid ma tahaksin kõnelda sellest inimlikust-kiriklikust meelest, mis on nüüd Jaani koguduse poolt liikvel. Nemad nõuavad, et ehitatagu neile uus kirik ja mitte mujale, kui vaid sellele uuele Vene turu platsile, millest mõeldakse kujundada tulevase Tallinna uus esinduslik tsentrum! Nii et kui see kirik ühest kohast kui ülearusus ära viiakse, siis rühib ta end uude kohta jälle aegsasti ette!

Miks? Et kogudus soovivat, olgu kirik keset linna. Minu teadmise järgi tänapäeval elavad innukad kirikulised äärelinnades ja Tallinn ei ole suur ning kirikuid on siin külluses — kel süda tõmbab kirikusse, küll see leiab ta ka mujalt. Ei ole linnatsentrumi kujundamise seisukohalt sugugi ükskõik, kas seal on kirik, või mitte — kogu kujundamine on sellest tugevasti mõjutatud.

Veel on mõte: Tallinnas elab vaid mõni tuhat sakslast, kellest vaid vahest tuhat inimest on kirikumeelsed ja sageli kirikus käivad. Nende käes on Niguliste ja Oleviste. Väikesed kogudused on mures nende hoonete hoidmisega. Kui venelased oma katedraali andsid eestlastele ja nüüd rahul on ning seda s a a d i teha, siis ei oleks võimatu ka saksa koguduste viimine ühte kirikusse, et teine kirik vabaneks Jaani koguduse rahuldamiseks. Meie kaalume kõike sentidega, miks meie kiriku asjus nüüd nii vähe mõtleme nendele suurtele summadele, mis uus kirik nõuaks. Ja pealegi on kirikuid nii palju, et imestama paneb, miks nende arvu piirama ei hakata selleks, et teostada palju hädavajalisemaid asju.

Meie kõik teame, et Tallinnal puudub lastekliinik, et sünnituskliinikud on viletsad, ebahügieenilised ja

M. Päss

Sööt, Läte, Laikmaa

Need on vanad ja jändrikud, visad tammed, juurtega kinni meie kodumaa mullas ja latvadega — tuhkjashallis, tuulises põhjataevas. Nad on ja jäävadki, igaüks omal erialal, meie rahvuslikeks vanameistriteks. Nad on teerajajad ja tähisteseadjad, suured pioneerid meie väikerahva rahvuskultuurilises eneseotsingus. Nende kohta ei saa ütelda, et nad oleksid elanud eilsele või ka tänapäevale — nende vastu tunneb kahtlemata huvi veel meie tõusev homnegi Eesti.

Vanameister K. E. Sööt, nagu teda tunneme, on rahulik ja pikameelne mõtiskleja. Aga mida kord on ütelnud K. E. Sööt, see on siis ka lõpuni tunnetatud ja see peab paika ja püsib vankumatult. Välja arvatud tema omaaegne heitlus A. Grenzsteiniga, on K. E. Sööt elanud tähelepandavas rahus, tunnustades lojaliteedi enesestmõistetavaid printsiipe. Nagu K. E. Söödi isiklik elu, nii on ka tema kirjanduslik looming oma kokkuvõttes — väärikas rahu ja kuldne tasakaal, kuldne eneseteostus ja eneseleid. K. E. Sööt on iseloomuline vastand J. Tõnissonile, kellega ta on käinud pikki aastaid käsikäes. K. E. Söödi rõhutatud heatahtlikkus ongi põhjuseks, et teda on tunnustanud needki, keda ei ole rahuldanud Tartu „Postimehe" omaaegne poliitiline eri joon. Nii hindas kõrgelt ja täiesti õigustatult ning ärateenitult K. E. Sööti ka Lui Olesk.

Aleksander Läte on, nagu andekas A. Kunileidki, Valga J. Zimse seminari omaaegne kasvandik. J. Zimse seminar on, nagu Tartu ülikoolgi, nii eesti kui ka läti rahvale andnud suure hulga tulihingelisi rahvuslikke kultuurikandjaid. Ei ole siis ka midagi iseäralist selles, kui J. Zimse hauasambal leidub järelhüüe ka eestikeelse tekstiga — kõrvuti läti, vene ja saksakeelse järelhüüdega. Aleksander Läte vanameisterlik optimism on võrratu. Tema sõbralikkus on ületamatu. Aleksander Läte kuulub „vana ja hea kooli" heliloojate hulka. Olles omal ajal lähedases kokkupuutumises Leonhard Neumanni ja Rudolf Tobiasega, on vanameister Läte olnud — teid ja sihte rajav oma erialal, jättes kustumatuid jälgi meie rahvuslikku muusikaellu. On ju paljudki Aleksander Läte heliloomingulised motiivid aja jooksul muutunud sedavõrd üldtuntuks ja rahvapäraseks, et neid võib võtta kui rahvaviise.

K. E. Sööt ja A. Läte on sündinud Lõuna-Eestis ja nende elu ja töö on seotud peamiselt Tartuga. Ants Laikmaa on Vigala mehi ja tema nimega on seotud Haapsalu ja Tallinn. Ants Laikmaa on Põhja-Eesti kirgas ja kääriv, rahutu ja otsiv boheemlane, kellel on väiseltki palju sarnasust meie suure vanameistri Johann Köleriga, kes oli demokraatlikult meelestatud ja kes õhutas ja julgustas C. R. Jakobsoni ja dr. Mihkel Vesketki tolleaegses jõududelt nii ebavõrdses rahvuslikus võitluses baltlusega. Ants Laikmaas on liitunud omaaegne poliitiline emigrant, rahvuslik „õiguseotsija", „õigusenõudja" ja — esteet, igavene tuuletallaja ning rändur — ja sealjuures teravapilguline vaatleja ning huumorimeelne kriitik. Ants Laikmaa vend Bernhard langes kangelasena 1905. aastal — meie Vabadussõja väljaõppelisel eelharjutusel, Ants Laikmaa saadeti välja kodumaalt. On ju teada, et eestlane ei kaota kergelt oma kodu. Aga vähe on eestlasi, kes on rännanud — tuul jalgade all — nõnda palju kui vanameister Ants Laikmaa.

K. E. Sööt oma kodu „vaikses nurgakeses"

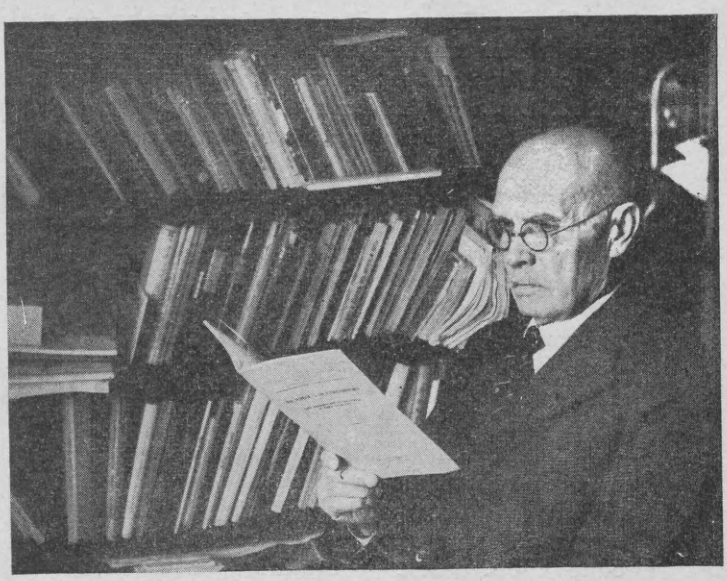

väga koormatud. Kas kirikumehed ei mõtleks, kumb on tähtsam ja kristlikum: kas see, kui lapsed saaksid inimliku hoolitsuse ja meie saaksime kasvatada terve inimpõlve, või see, et mõnel vanainimesel oleks tempel, kus ta käib kuulamas, kuidas on lood taevaga ja seal elamisega?

IV

Nüüd on selge, et Estoonia teatri vastu ehitatakse suur kohtupalee. On näha, et miskipärast tahetakse ta just sinna ehitada. Krundi omandamine maksab üle 60 miljoni, aga see ei tähenda midagi. Krundil lammutatakse mitu elujõulist maja, neist üks meie moodsamaid kivimaju, mis alles mõned aastad tagasi püstitati.

Kohtupalee aga võiks väga hästi olla ka mõnes teises kohas, sest kohtusse minnakse häda- ja sundkorras.

Ja jällegi — meie lapsed jäävad kiduraks viletsais sotsiaaloludes. Nende kahvatud näod vahivad meile vastu keldritubade akendest. Maal on koolimaju, mis tugede najal seisavad ja mis kõdunemisest haisevad. Kas vajame nii väga hädasti uhket kohtupaleed, või oleks õigem mõelda meie tulevase lootuse sotsiaalolude parandamisele?

Taheva lastesanatooriumi elanikke

V. Uibopuu

Taheva „terviseallikal"

Teetulp näitab kuiva kruusateed läbi kõrge männiku. Eespool on Mustjõgi. Laialt voolab see üle helevalge liivapõhja, kallastel suured pajupõõsaste mütsakad, sügisene veevool imeliselt selge ja puhas. Otse pika puusilla kõrval asub vanas talumajas piirivalvepunkt, katusel raadiomastid püsti.

Siin riigi lõunasopis, tuldud kitsarööpmelisel Valgast, asub Taheva lastesanatoorium, väikeste kopsuhaigete tervistuspaik. Silla juurest mööda jalgrada otseteed männitukast läbi ja juba kirendab vastu pooltosinat valgeid uusi ehitisi. Need on äsjavalminud kõrvalhoned, millised ehitatud nende asemele, mille hävitas suur tulikahi aasta tagasi. Veel tuleb läbida üks männivööt, enne kui jõuame sanatooriumi peahoone juurde, milleks on endine Taheva mõisa loss suures põlispuudega pargis, kus sügis agaralt hävitab viimaseid lehti. Lahtised rõdud ja trepid, avarad aknad, torn.

Sügiskuudel sai 10 aastat siinse asutise tegevuse algusest ning detsembri algul möödus samavõrra aega, kui esimesed haiged lapsed ravialustena toodi Tahevasse. Kogu selle aja on sanatooriumi juhtinud dr. H. Kalamees, kes seekordki võtab heatahtlikuna vastu asutise tegevusest huvitatud võõraid. Maja on täis kilkamist ja lauluhelinat, nii et peame otsima „vaikset nurgakest", et segamatult vestelda. Ja nagu meile hiljem selgub, on sanatoorium tõeliselt päris „laulev maja".

Taheva lastesanatoorium on ainus sellelaadne asutis meil. ja ka naaberriikides, kus täiskasvanute sanatooriumide juures teotsevad vaid laste osakonnad. Ravialuste vanus kõigub 3—18 a. vahel ja iga üksiku keskmiseks sanatooriumis viibimise ajaks on 3 kuud, millist aega peetakse enamasti küllaldaseks kurja haiguse esialgseks tõkestamiseks. 10 tegevusaasta jooksul on sanatooriumist läbi käinud üle 1800 ravialuse, kõigist kodumaa nurkadest. Enamiku nendest aga on andnud Tallinn, Pärnu- ja Saaremaa, kuna Lõuna-Eesti sisemaa oma kliimaga on lastele olnud armulisem. Lapsed kehvematest perekondadest saavad riigi poolt prii ravi ja üle 60 prots. haigeist on selliseid ravialuseid. Haiged on peamiselt kopsu- ja näärmetiisikuse põdejad. Suvel sanatoorium mahutab kuni 100 haiget, talvel 70. Palju on siin neid, kes keskkooli lõppklassist ellu astumise asemel peavad pöörduma ravilasse.

Ravimisviisidest kasutatakse kopsu õhu alla panekut ja kõiki teisi vajalikke eriviise, kuid peamiseks abinõuks on kosutusravi. Selleks valitseb asutises kindel päevakava, millest pole kõrvalekaldumist ühelgi juhul. Selle järgi sünnib hommikune tõusmine kell 7 ja magama-

---

K. E. Sööt, A. Läte ja Ants Laikmaa — nad võivad olla lahkuminevad oma temperamendilt, iseloomult ja valitud huvialadeltki, aga nad moodustavad meie tänapäeva loomingulise Eesti teeneterikkama paremiku. On ilmne, et võrreldes eelmisega märgib näiteks Valmar Aleksandrovski-Adamsi või ka „nukrate peninukkide" rahvuslus — ainult kahjatsusväärset eestluse dekadentsi ja mahakäimist. Viljakas rahvuslik kultuuriloominguline eneseteostus on ju õieti mõeldav ainult seal, kus on pidev ja lahutamatu side rahvusliku kaugema eilse ja tänapäeva vahel. Aga just siit ongi pärit Sööt-Läte-Laikmaa suurus ja selle „monumentaalse kolmiku" rahvuskultuuriline väljapaistev osatähtsus.

K. E. Sööt, A. Läte ja Ants Laikmaa — nad on meie rahvusliku kultuuriloo elavad leheküljed. Nad moodustavad mingi pideva ja kandva vahesilla möödunud sajandist käesolevasse, ajajärgust enne 1905. aastat — ajajärku peale seda ja lõpuks, nad on kaasa elanud ja kaasa võidelnud kõigile meie rahvuslikele kultuuripüüetele nii enne meie iseseisvumist kui ka pärast — kuni tänapäevani. Nad on jäänud kindlaks oma kutsele ja sisemisele hüüdele, nagu jäi kindlaks oma valvepostile meie Vabadussõja tundmatu ja nimetu sõdur, kes täitis oma rahvuslikku ülesannet ja kutset.

Vanameister K. E. Sööt pühitseb 26. detsembril oma 75. aasta sünnipäeva. K. E. Sööt on enne kõike meie isamaalaulik, nagu Koidula või dr. Mihkel Veske, kelle elu ja töö on üldsusele kahjuks vähe tuntud. On paljugi, mis ühendab dr. Mihkel Vesket ja K. E. Sööti, aga ka palju, mis lahutab neid kahte. Aga meie tänapäeva heitlusterikkal ajastul olgu vanameistri K. E. Söödi tähelepandav heatahtlikkus ja erandlik rahu kõigiti teretulnud eeskujuks, kuna meie vajame rahu peale tänapäeva päris kindlasti veel homselgi päeval. —

K. A. Hindrey

Vastuseks M. Pässile

Ola la! Härra Päss on tusane! Aga ma oleksin lapsik, kui ma ennast laseksin meelitada vastama kõigele, mida härra M. Pässi väga tihe artikkel soovib võtta kõne alla. Näiteks ajaloolisest romaanist ei kõnele ma mitte sõnagi nagu ka mitte õige paljust muust, mis kuidagiviisi ei kuulu küsimuse juurde, millest lähtusime.

Teadupärast kirjutas härra Päss nooreestlastest, G. Suitsust ja A. Didost niisuguse amfaasiga, et selle artikli järele pidi neile vaatama kui määravama tähtsusega iseseisvuse ja läänluse „eeltormajaile" (nimelt „eeltormajaile", nõnda kirjutas hr. M. Päss).

Võtsin enesele vabaduse kahtlemiseks ja leidmiseks, et vabaduse aade üldse on palju vanem nii nagu ka läänlus meil on vanem.

„Kui K. A. Hindrey arvab, et Jüri Vilms, Konstantin Konik ja Juhan Kukk on ammutanud oma aated mitte nooreesti liikumisest, vaid nende vabaduseiha oli pärit palju kaugematest aegadest, siis oleks tulnud seda väidet lähemalt tõendada," nõuab härra M. Päss.

Kas tõepoolest? Mina uskusin, et see on selge ja et selle üle pole vaja järelegi mõtelda. Ning ei maksa siin kõnelda ju ainult neist kolmest, kõnelgem ka teistest nendeealistest või veel vanemaist. Need olid lugenud koolis, need olid lugenud vahest enne kooli ja peale kooli. Ja kas pean ma tõepoolest loetlema neid arvutuid raamatuid, kus kõneldakse, ei, jutlustatakse vabadusest? Ei jäta ma välja siin ka maamehi, kes ei saanud kõrgemaisse koolidesse, kuid ka nende jaoks oli olemas eestikeelseid raamatuid, kus kõneldi vabadusest? Kas pean neid tõesti nimetama? Miks peaksin raiskama ruumi ning aega? Selge on ometi peale selle, et rahval, kel pole olnud vabadust, iha vabaduse järele peab olema.

Ja siis läänlus.

Kas eitab härra M. Päss C. R. Jakobsoni läänlust? Tema kolm isamaa kõnet on pärit läänest — vaadatagu Fichtet. Kas polnud Kreutzwald, Faehlmann läänlased? Või seob hr. Päss läänluse mõiste vaid prantsuse revolutsiooniga? Seletagu siis selgemini, siis ei kõnele meie üksteisest mööda. Igavaks läheb õieti, kui sa pead kõnelema asjust, mis iseenesest peaksid selged olema. Meie vanemad põlved õppisid koolis ainult läänest, kuigi suurelt osalt saksa meediumi kaudu, idast ei õpitud õige tükk aega mitte muud midagi kui natuke keelt. Meie koolid olid humanistlikud ja humanistid ei olnud venelased. Kreeka ja ladina mõjutused meie koolides tulid läänest.

Ning nüüd see jube grotesk, mida enne veel pean tsiteerima. Hr. Päss kirjutab nimelt: „Aga muidugi ei maksa K. A. Hindreyl enesele pettekujutusi luua, nagu oleks ta see ainuke, kes on kokku puutunud Baltimaade iseseisvuse eestvõitlejatega, kes neid siis ei kohanud meie Vabadussõjas Võnnu-Riia rindel? Ma nägin neid soomusrongidest mahajäetutena ja telefonipostidel kõlkuvatena, aristokraatsete kummardustega ettepoole, nagu Lessing ütleb: „Siin puhkab ta, kui tuul ei puhu" — ja ma ei saanud nendelt pärida, kuna jõudsin kohale alles järgmisel päeval, kas nad ei olegi need kallimeelsed härrad Abja piirilt, kus kunagi kiikus K. A. Hindrey häll?"

Kõigepealt: ma ei ole mitte ühegi sõnaga puudutanud ei Võnnu-Riia rinnet ega rauddiviisi, sest seda polnud mul kuidagiviisi võimalik viia seosesse nooreestlu-

---

minek õhtul kell 20. Vaheajal kindlate kellaaegade järgi lapsed saavad 5 korda süüa, teostatakse 4 kraadimist, 3 lamamist ja 2 jalutuskäiku.

Enne toiduleminekut lapsed laulavad sanatooriumi suures saalis, mille uhkusasjaks on 2½-m-kõrgune marmorist jahijumalanna kuju hirvega. Kuju on Itaalia päritoluga, kuid revolutsioonipäevad on temasse jälgi jätnud: jumalanna rind on hoobist purunenud ja hirve jalad murtud. Külalistele kantakse alati ette Taheva laste tervituslaul:

„Tere tulemast, tere tulemast, tere tulemast
Taheva külla!
Soovime õnne ja hääd,
kaitsku teid taevased väed —
olge tervitet, olge tervitet!"

Kuid peale selle tuleb ettekandele veel rida laule, millest meeldejääva refrääniga on „Taheva hümn". Mõlema laulu sõnade autoriks on dr. Kalamehe abikaasa, kes varem olnud asutise ordinaatoriks 5 aastat. Viisi on loonud eriliselt pr. Meeri Sink, eelmainitu vennaproua.

Laste rivis on tüsedaid ja terve ilmega, kellel varsti kodutee seisab ees, kuid ka koltunud põskede ja sinetavate silmakoobastega — hiljemini saabunuid. Väike 5-aastane poiss astub toidule rivi eesotsas ja väga eneseväärikalt, ta lööb käed pr. Kalamehe kaela ümber ja ütleb võõrastele, et temast kunagi saab kindral. Niimoodi ongi poisikest hakatud „kindraliks" kutsuma. Kuid veel palju teisi väikesi emaarmastust janunevaid lapsekäsi saavad tunda pr. Kalamees ja praegune ordinaator prl. dr. H. Treimann. Esimest kutsuvad lapsed üldiselt emaks.

Ringkäigul leiame toa, kus terve rida kõrgustikupäikese lampe. Septembrist maini, mil päikese pale on jõuetu, tuleb appi kunstlik valgus ning hulgakesi koos lebades saavad lapsed talvelgi pruuni ihu. Voolu annab asutise oma elektrijaam. Raamatukogutoas on kapp umbes 1000 köitega, nende hulgast säravad laureaatide hõbepärad. Omapärasemaks köiteks siin on „Taheva laulude raamat", kuhu tindiga on kirjutatud rohkesti luuletusi. Need on enamuses tütarlaste kirjutatud ja kurvasisulised, lihtsate riimidega. Peagu igale on ka mõni viis juurde märgitud. Paljudes lauludes kiidetakse Tahevat, mis andnud tervist ja eluusku. Keegi on teinud pika laulu kopsu õhu alla panemisest.

Pärast lõunasööki järgneb nn. vaikne lamamine rõdul kella 13—15. Enamus lapsi uinub harjumusest otsekohe voodisse heites, kuna on keelatud rääkida. Ettevaatlikult voodirivide vahel jalutades näeme, kuidas hallide tekkide all une rahulikus hingamises kerkivad rinnad, lapse väike käsi pandud palge alla. Mõni üksik avab silmad ja piilub arglikult võõraid. Mitmeil arst silitab pead, ükski ei ärka sellest. Voodi otsal seisab valge leht, millel märgitud temperatuuri- ja kaalujoon. Need seisavad imelikus sõltuvuses teineteisest. Üldiselt aga kaalujoon kõikjal tõuseb. Paari haige juures on kahekuine juurdevõtt 15 kg. See ei pane imestama, kui ordinaator ja proua Kalamees näitavad allkorral meile sanatooriumi „apteeki". Selleks võetakse suur raske raudvõti, ning keldriust meenutava ukse tagant avanevad meile riiulid täis otsatuid rivisid marjakeediseid purkides, konserve, kuhelik valgeid kanamune ja muud toidukraami. Nendesse purkidesse on suletud suve ja päikese elujõud ja tervistav mõju. Köögis on olemas toortoitude valmistamise masin, milline peale Taheva üteldakse olevat veel vaid Tallinnas „Kuld Lõvil".

Õhtupoolikul, kui „vaikne lamamine" läbi, on külaliste lahkumisel lastepere lossi õuel saatmas. Suure puu all lauldakse lahkumislaulu Taheva laulude raamatust: „Hobu seisab rakkes..." Selles laulus aga on igatsus minna kord sedasama teed terve inimesena, kuigi veel äsja väike „kindral" tõendas, et ta kunagi ei taha lahkuda Tahevast.

SAKU
EKSTRA
TÕMMU ERIPRUUL

ÕUN PUDELIS
ÕUNAJOOK

JÕHVIKAJOOK
MAASIKAGA

LAUAJOOK
END. SIDRUNISOODA

ERA

sega, Gustav Suitsuga, Andres Didoga ja meie vanema põlve läänlusega. Et härra M. Pässi eskapaadid ses suhtes said võimalikuks, ühtlasi sisaldades insinuatsioone, seda peab kahetsema.

Kuid seoses sellega, mida tõi kaaluva argumendina ette hr. M. Päss, võin ma kõnelda ka sellest ajast, kui olin kaheteistkümne-aastane. Hr. Päss ütles, et justament sel ajal kaalusid balti sakslased hertsogiriigi asutamist. Hiljem, jah, väga palju hiljem, kuulsin ma ka Bismarcki eitavast vastusest, olin lugenud Schirreni vastust Samarinile. Aga tol ajal, mida peab M. Päss nii graveerivaks mulle, ei pühendanud mind oma plaanidesse ei maamarssalid ega landratid, nõnda et pidin piirduma Schilleri lugemisega, kus eriti põnevusega täitis mind Madalmaade vabadusvõitlus. Muide: Schiller on umbkaudu lääne poolt, Hollandi veelgi läänepoolsem.

Vabandagu lugeja, et ma siiski nii mõneski asjas, kus hr. Päss pöördub korduvalt *ad personam,* selgitan ka omi seisukohti. Kui hr. Päss mind noomib, ma olevat 1905. aastal suhtunud mässule väga eitavalt, siis ei jää mul ju muud üle kui ette tuua oma põhjusi. Ning need olid nimelt needsamad, milledes mind süüdistab härra Päss. Ta ütleb, ma olevat „baltlusele mässulõõmast välja kandnud tuliseid kastaneid.“ Nimelt sellepärast, et ma ei tahtnud kastaneid välja tuua, ei tahtnud, et seda teeks meie rahvas, sellepärast olin ma vastu. Ja meie rahvas tõi nad siiski välja, mida tõendasid karistussalgad ja tugev reaktsioon baltlaste kasuks. (Ei maksa vist küll vaidlema hakata selle üle, mis oleks sündinud ilma Maailmasõjata, mida ette ei näinud 1905. aastal ei härra Päss ega mina).

Edasi: võtan õigeks, et ma vabadusristi kapitli kompetentsidest midagi ei tea, kuid *bona fide* sellest kõnelesin, kuna mul teateid oli vaid militaarilise kapitli tegevusest.

Kui hr. M. Päss loodab, ma ei jätvat ütlemata, „millised tagajärjed olid dr. J. Lepiku kirjal Andres Dido ravile, kellel oli hinnata haigemajas halb olla“, siis paraku ei saa mina rahuldada hr. Pässi muidugi õilsatest motiividest tekkinud teadmisehimu. Ma ei tea sellest midagi, ei ole kuulnudki, pöördugu dr. Leppiku poole.

Siiski olen ma väidelnud pikemalt kui kavatsesin ja pean eneselt ise küsima, mis tont on sel kõigel õieti tegu läänlusega, mille toojaks, mille „eeltormajaks‘ olevat M. Pässi järele olnud nooreestlased, Gustav Suits ning Andres Dido?

Hr. Päss võtab ju küll natuke tagasi ka, sest ta nimetab nüüd oma entusiastlikku artiklit „kildküsimuseks“. Kuid õieti peaks ta tagasi võtma pea kõik, mida ta on kirjutanud eriti oma viimases kirjas. Ning ma tunnen teatavat rahuldust selle üle, et ma ei suuda jagada suuremat osa härra Pässi arvamustest ja et mul oleks igale üksikule ka teisi veenvaid vastuväiteid. Kuid, nagu juba tähendatud, ei taha ma ennast kõrvale kiskuda lasta teemast hoopis kõrvale kalduvaist küsimustest.

Ainult lõpuks veel: kui hr. Päss kinnitab, et kohvik Linda asutati alles meie iseseisvuse ajal, ja seega tahab nähtavasti väita, et minu poolt näitena toodud koosolekut ei võinud ollagi, siis pean ma seda advokaadivõtteks, mis isegi mitte vallakohtus läbi ei lööks. Kuidas selle lokaali nimi praegu on, seda ma ei tea, päris vanal ajal oli ta Poirier, siis Rötlinger ja meile kõigile tuttavam hiljem kohvik Linda nime all. Kõrval teotses vist Naisselts. Kui hr. Päss vahest soovib teada saada, millises ruumis nimelt toimus koosolek, kas selle ruumi eest maksis üüri Naisselts või mõni Severopomoštš — ka niisugune institutsioon oli olemas ja peale selle veel Maleva büroo, — siin olen mina nüüd andnud küündivalt andmeid, millede järele härra Päss võiks leida maja. Mina ise pean seda hoopis kõrvaliseks, missuguses üürivahekorras oli see või teine asutis, mille saalis peeti koosolek, niisama tähtsusetuks nime: mulle oli tähtis vaid see, et peeti koosolek ja et seal langesid minu poolt tsiteeritud sõnad.

Tartu end. Puškini tütarl. gümn. kasvandikkude koosviibimine

Laur Tamm

Kolm laulu

„Sangari saaga"

Kindel on, et rumal aga
oleks endal elu võtta.
Pigem lasku jumalaga
nääklevasse sissisõtta!

Kõik, mis tülgas ja mis väärt, —
kõige külge julgelt liibu!
Pole näind maailma äärt
see, kel polnud lennuks tiibu.

Kindlasti on suurem jaks
sel, kes kõndis surma ligi.
Hää ja kuri, nemad kaks
haihtuvad tast kord kui higi.

Sinu käte sirge julgus
kandku sind kui kotka tiival.
Küllap džungli tige hulgus
sööb su kord areeni liival!

Kuski varjab rohtund kalm
rünnud, mis ei koondund jõeks.
Ainult lihtne laulusalm
ristil osutub siis tõeks:

„Siin nüüd puhkab see ja see,
k e l l e l o s a k s taeva armud..."
Nagu pilkeks üle tee
j u l g e l t vuhisevad parmud...

Tujukas madonna

Nagu teistele, nii mulle
oled tujukas ja pirts.
Ütled, et on suudlus sulle
veel vaid parfümeerit virts.

Sind, kui peatud tarkussalvel,
ikka häirib mingi kriis.
Siingi, nagu sõdur valvel,
jalutab su julm kapriis.

Mõte oludes vaid parkus,
harva tungles julgeks teoks.
Ja sa kahtled, kas su tarkus
mingi õnnega sind seoks.

Asjatult peab sõjaplaane
sinu võrgutuseks krahv.
Kuna pole meil titaane,
sinu lemmikuks on ahv.

* *
*

Hullund meri korra latus
sinu ette uhkeks raevuks,
aga sinu tuju raius
siis ta raketega kaevuks.

Trellitatud kaljulossis
hoiad jumalaid ja nõidu,
kuna Saatan, süngelt mossis,
ulub kiskjatega võidu.

Inglid kõrgeil taevarannul
alanduvad sinu ette.
Ja sa, käies tuulte kannul,
sülgad Styxi musta vette.

Sõudja

Nüüd keset julget sõudu
läks puruks juhtiv aer.
Kui krääksuv klaasipuru
mu kohal pilkav naer.

Kaob päiksevirve merre
kui kerge silmapett,
paat riivab ainult tumma
ja läpatanud vett.

Kord samas paadis sõitis
mu kõrval uhke muus.
Nüüd istun pärapingil
ja õhkamised suus.

Ju veab halli udu
mu ette verev lääs.
Nii sureb viimne mõte
kui päiksekiir mu pääs.

Siis taevas kokku langeb
mu üle nagu haud
ja vastu paadi põhja
öö surub rasked laud.

Õnnetus kelgumäel

Vestlus kirjanduse üle

M. Koltsovi ainetel Olli Olesk

Tammsaare? Muidugi olen lugenud. Mitte kõike, kuid olen lugenud. Mida nimelt, ei mäleta, kuid olen lugenud. „Tõde ja õigus“, kas see siis temalt on? Kuidas siis, muidugi olen lugenud. Õieti öelda küll sorinud. Lehitsenud... Aega ei jätku ju, teate isegi, iga rida lugema hakata. Ja pole tarviski, arvan. Minule isiklikult on täitsa küllalt, kui heidan pilgu leheküljele, kohe on kogu asi selge. Selle osavuse olen omandanud aruannete lugemisega... Aga üldiselt — küll kirjutavad ikka nõrgalt! Ei ole neil ei sügavust ega põhjalikkust... Mina ei mõista küll, millest see ometi peaks tulema. Millised tingimused neil, kui te vaid teaksite! Honorarid, auhinnad, ergutused, reisimise võimalused, puhkused. Ja kõige selle juures mitte mingisugust vastutust, mitte mingisugust ettekirjutust! Kui mind kas või pooleks aastaks niisugusesse olukorda asetataks — mida küll kõik kokku ei kirjutaks! Eeldused? Mis tähendavad eeldused! Kui sind määratakse teatud tööle, kirjanduse peale, kui sulle antakse võimalus töötada järelevalveta, selle igavese närvide kallal närimiseta — ütle ainult aitäh! ja kirjuta romaan! Väljaspool parteid peab muidugi annet olema. Mälk? Missugune see siis on? Kas see Tallinna mees? Ah, ainult üks Mälk on? Mulle näis, nagu oleks neid kaks... Üldse on nad ikka veider rahvas küll, need kirjanikud. Kuidagi täiesti organiseerimatud... Kui vana Kitzberg veel elas, tahtsin põllumajanduse näituse avamiseks ka üht luuletust tellida. Helistasin, küsin Kitzbergi. „Ära sõitnud kuueks nädalaks.“ Küsin, kes asendab teda? Vastatakse — mitte keegi. Mis tähendab: mitte keegi?! Inimene sõidab kuueks nädalaks minema ega jäta endale asetäitjat... Või arvab ta, et ta on asendamatu? Meil asendamatuid ei ole. Siis helistasin veel mõned korrad, kuid kujutelge — keset päist päeva telefon ei vasta! Noh, näete isegi — see on ju päris hull rahvas... Mõni päev tagasi olin Hasominis — kujutelge vaid, äkki ilmub keegi neist ja palub endale võimaldada suvitamist! Ja kuidas temaga kõneldi! „Kahjuks ei ole meil praegu vaba suvilat. Kahjuks peate muid võimalusi leidma!“ Kui ta läinud oli, küsisin, mispärast siis kahjuks? Kas ta siis ise endale suvilat osta ei või nagu meiesugune seda teeb? Ta ajab ju kullamägesid kokku... Kas olen lugenud maailmakirjanduse eestikeelseid väljaandeid? Kogun neid kõiki — milline kultuur! Kõik nahkköites kullaga... Kõneldakse, et olevat veel mingisugused nummerdatud eksemplarid — seemisnahas või midagi taolist. Toredad raamatukesed! Võtke näiteks kasvõi Boccaccio. Milline sõnameister! Küll oskasid mehed ikka kirjutada! Nii peenelt, nii kultuuriliselt — meie omad ei pääse ligigi... „Urmas ja Merike“? Muidugi! Lugesin seda juba enne revolutsiooni gümnaasiumis. Üks neid raamatuid, mille kaudu end poliitiliselt kasvatasin. Enn Kippeli „Ahnitsejad“? Jah, see on mul olemas. Hakkasin lugema ja heitsin kõrvale. Igav! Mis, keelatud? Mis on keelatud — „Ahnitsejad“? Kunas? Tõepoolest? On see ikka päris kindel? Ei, kulla mees, seda ma teile praegu küll anda ei saa. Esiteks — pean seda kõigepealt ise lugema. Kas te vahest lähemalt ei tea, missugused kohad on keelatud? Siis pean seda veel mõnele sõbrale näitama. Nemad arvatavasti ka veel ei tea, et see raamat on keelatud. Üheks ööks? Tean ma seda ühte ööd! Võtate raamatu — ja siis aja koertega jälgi!... Jah... Tehnika, tehnika lonkab neil meestel. Ikka veel ei ole nad seda kätte saanud. Kui raamat on huvitav, siis on ta kindlasti võõras rahvuslikule vaimule, on ta aga ideoloogiliselt hästi läbi viidud, siis on ta ilmtingimata surmavalt igav. Selle asemel et nõuda honorari ja igasuguseid soodustusi, peaksid need mehed tehnikat õppima. Õpi — võta rahvusvaheline vorm ja puhu talle meie rahvuslik sisu sisse! Vaat, siis alles ütleme: suur tänu...

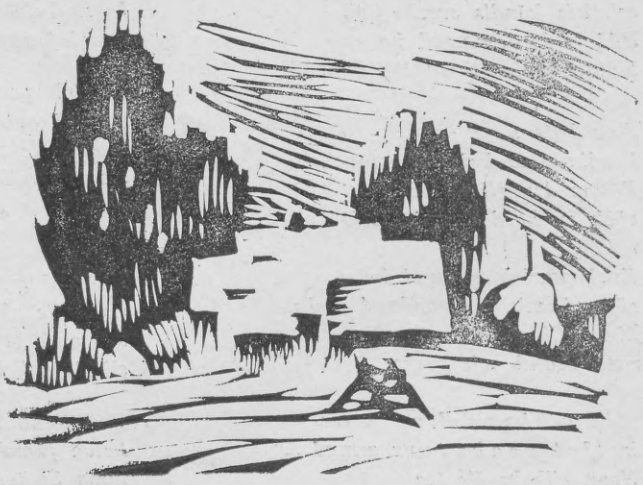

Agu Peerna linool

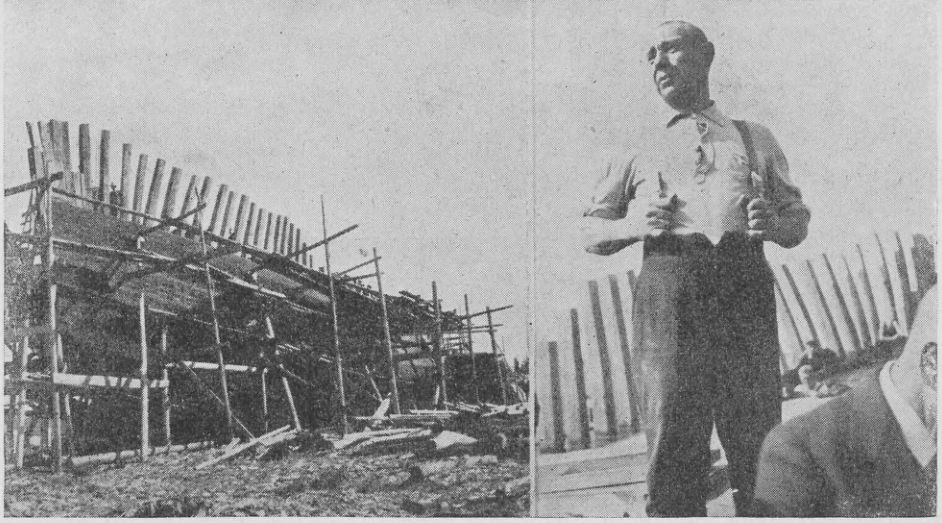

Vasakul: Pooleliolev Teäri laev Papisaares

Paremal: Laeva ehitusmeister Peeter Sepp

OSVALD TOOMING

PAPISAARE LAEVATEHASES

Saaremaa on meremeeste maa. Ning Saaremaa hiilgeajad olid siis, kui Läänemerel ja Soome lahes valitses veel viikingite aeg, kus laevadega tuldi, riisuti ja mindi suurte sõjasaakidega. Viikingiteaja saarlaste laevastik oli suur ja tugev ning saarlastega tuli arvestada viikingite kodumaal, Norra ja Rootsi riigil ning nendega sõlmiti lepinguid ka Ojamaa kaupmeeste poolt.

Viikingiteajastu on muutunud ajalooks, mereröövhäbiasjaks. Tehnika on öelnud oma sõna laevastikus ning aurulaevad tõrjuvad järjest enam tahaplaanile purjekaid. Kui vanasti igas rannaäärses Saaremaa külas oli laev või mitugi, siis on nüüd laevaomanikkudest saarlased välja surnud. On jäänud vaid üks: kpt. J. Teär. J. Teär on viimane kuju Saaremaa laevaomanikkude peres ning ta on kogu Saaremaal väga lugupeetav ja populaarne. Seda kõigepealt oma lihtsuse, südamlikkuse ja otsekohesuse pärast.

Koos Saaremaa laevastiku kokkukuivamisega ja purjelaevade üldise allakäimisega ja moestjäämisega on kokku kuivamas ka teine suur saarlaste sissetulekuallikas: laevaehitus. Eestis on olnud suuri laevaehituse kohti, nii Käsmus, Heinastes, Pärnus, Papisaares j. m. Käsmu mehed on juba ammu vahetanud oma purjekad aurikute vastu, Heinaste laevatehasena on tundmatu juba aastakümneid ning viimase mohhikaanlasena on jäänud püsima Papisaare Kihelkonnal.

Praegu on Papisaares pooleli Teäri firma kolmemastilise purjeka ehitamine ja tuleva aasta kevadtalvel tahetakse uus laev lasta vette. Nüüd, kus purjelaevastiku laul on lauldud, jõudis Papisaare oma rekordlaeva juurde, sest pooleliolev purjek on kõigist laevadest, mis Papisaares 40 aasta jooksul ehitatud, kõige suurem. Laeva kiilu pikkus on 129 jalga ning ta on ehitatud Rootsi nn. raudlaevade eeskujul. Papisaares lasti esimene kohalvalmistatud laev — Estland — vette 1893. a. ja sellest ajast peale on siin pidevalt ehitatud purjekaid. Ainult Maailmasõja ajal tekkis vaheaeg, sest enne sõda ehitasid venelased siia oma lennubaasi. Möödunud talvel lasti Papisaares vette 28. laev, käsilolev oleks sellega 29., ning Papisaare elab ka kolmekümnenda üle, sest juba on käsil uue laeva jaoks ehitusmaterjalide kokkuost ja kohalevedu.

Maja ehitab peagu igamees, kes vähegi kirvest ja saagi käsitanud, üles, laevaehitus on keeruline meistritöö, mille sooritamiseks on võimelised vaid vähesed. Saaremaa ja ka Muhu saar on andnud suurema osa Eesti laevameistritest. Saarlased ehitasid Käsmus, saarlased olid meistriteks Heinastes, Hiiumaal ja Pärnus. Saarlased käisid laevu ehitamas ka Riias ja Venemaal, nii suur oli nende kuulsus. Nüüd on vanast laevameistrite kaadrist järele jäänud vaid riismed, sest laevaehituse vähesuse tõttu on tööd napilt ning laevameistriks õppida enam ei tasu. On jäänud vaid need, kes varemalt on meistrieksami sooritanud. Teäri laeva ehitusmeister Peeter Sepp kurtis, et töölistegi saamisega on juba raskusi, mis siis veel rääkida meistritest. Laevatöölised peavad olema õppinud mehed, sest iga laud, iga palgiots peab olema tahutud ja saetud millimeetrilise täpsusega. Meister ei jõua olla igal pool, töölised peavad ka ise tööd tundma. Laevaehituse juures makstakse ainult 25—30 s. tunnis, mis oskustöölise kohta on väga madal tasu. Ime siis, et ka laeva ehitustöölised viskavad tahumiskirve ja siirduvad suurele maale otsima kergemat ja tasuvamat tööd.

Maja ehitamiseks valmistatakse täpipealne plaan, kus iga tuba, iga uks, iga sein ja nurgake on täpselt ja põhjalikult ette joonistatud. Laevaehitamise juures on olemas vaid üldkavand, kuid peensused, punktipealsused on meistri hooleks. Iga asi peab klappima ning laev peab tulema küllalt mahukas, kuid samal ajal sihvakas, et lendaks lainetest läbi kui Lendav Hollandlane. Ta peab olema vastupidav ka pidevatele tormidele ja tuultele, kuid samal ajal olgu laev ka nägus. Ta peab olema suure kandejõuga, kuid ei tohi istuda liiga sügavasti vees. Maksma läheb sellise kolmemastilise müraka ehitamine, nagu Papisaares praegu pooleli, umbes 8 milj. senti.

Laevaehituskoht Papisaares on omaette tööstus, kus alatiselt töötab 20—30 meest. Siin on oma väike saekaater, oma sepikoda, oma puutöötuba ja aurutamisseadis, mis on tähtsamaid töökodasid leaevaehituse juures. Küljelauad tulevad painutada, aga et laud kergesti murdub, aurutatakse see enne kohaleasetamist vastavas aurutamisseadises pehmeks ja siis tõmmatakse nagu paks nahk laevakerele. Tööliste jaoks on ehitatud väikesed elumajad. Laeva ehitatakse vanade hiigelangaaride müüride vahel. Maailmasõja ajal sakslased lasksid venelaste ehitused õhku ja suurest sõjaväekeskusest jäid järele vaid müürid ja alusvundamendid.

Laeva ehitamine on kunst, kuid mitte väiksem kunst pole laeva jaoks tarbepuude väljaotsimine. Iga puu ei kõlba laeva külge ning vaid õppinud meister suudab leida sobivaid ja parajaid tammi ja mändi. Nii otsiti kogu Saaremaalt praegu poolelioleva laeva jaoks puid kaks aastat enne ehitustööde algust ning laeva jaoks, mille ehitamine algab tuleval suvel, valitakse puid juba üle aasta. Puude leidmist raskendab asjaolu, et Saaremaa toredatest metsadest on tükati järele jäänud vaid kännustikud. Esiteks on paremad laeva tarbepuud juba vähenenud. Erametsad, mis just sisaldasid palju suuri tammepuid, on pea viimseni maha võetud, sest enne lapimaade kruntimist ei teadnud keegi, kas metsatükk, mis seni oli tema kasutada, ka tulevikus temale jääb, ning kartuses, et mets läheb naabri kätte, müüdi metsad maha.

Pooleliolev laev lastakse varsti vette. Veel üks ehitatakse siis. Ning edasi?

Arvatakse, et see on Papisaare ja kogu Eesti purjelaevaehituse viimne peatükk.

Romulus Tiitus

Üks anonüümne dokument

Leidsin alljärgnevad leheküljed üsna juhuslikult ühe oma isikliku tuttava portfellist, mida olin sattunud uurima ilma igasuguse tagamõtteta, aetuna ainult ühest inimese kõige loomulikumast sunnist, — uudishimust.

Sellest on juba mööda mõnigi hea aeg ja kui ma nüüd need salaja omandatud leheküljed (milline patt, paraku, andestatakse mulle kindlasti selle kirjutamata paragrahvi järgi, mille järgi andestatakse inimesele kõik kuritööd, mis sooritatakse kultuurajalooliste huvide tõttu, nii ma vähemalt loodan) avaldan, siis usun, et ka asjast puudutatud isik saab vaikima, ega hakka otsima kriminaalkoodeksist vastavat paragrahvi, millega mind võidakse karistada. Ja kui mitte inimlikust suuremeelsusest, siis teeb ta seda vähemalt iseenese isiku huvides.

Need pihtimused ära öelnud, võin asuda asja kallale.

„Ma ei tea, kas need read satuvad kunagi avalikkuse ette," algavad mainitud leheküljed, „kuid ma panen selle loo siiski kirja, enese ja oma südame rahuldusekс.

Haiged on rumalad, terved kergemeelsed, aga terveksaanud targad —, ütleb keegi tark mees, ja kuna ma loen end nende viimaste hulka, siis võin täie õigusega kinnitada nende sõnade vaidlematut elutarkust. Noorus on täis vallatust, see on selge, aga kui ta vallatused küündivad ühiskondliku struktuuri arvustuseni ja aktiivsele kaasalöömisele selle struktuuri muutmiseks, siis peaks see olema karistatav lapsevitsadega, kui me ei teaks, et see tekib vaid puhtast rumalusest.

Kasvasin üles kuskil väikelinnas ja sain seal oma hariduse vene- ja eestiaegses gümnaasiumis. Te olete ju teadlik selle tarkuse skaalas, mida pakub meile selline kool. Ta sisaldab küllalt palju hädaohtlikku materjali, et noore hinge paindlikkuse juures viia seda kardetavasse sõiduvette. Tarvitseb omada vaid küpsematut elutundmist ja kõik see seedimata teadmiste pagas kuhjub üheks segaseks virr-varriks, ja nii leiate end varsti karidel.

Ah, kõik need Nietzsched, Spinozad ja Voltaire'id, ametliku usu ja teaduse vastuolud, oleksin võinud nendega tutvuda ometi pisut küpsemas meheeas! Oleksin siis vaid veidi muianud, vahest isegi huviga jälginud kõiki neid kummalisi mõtteavaldusi, mis on suurepärased oma originaalsuses ja paradoksaalsuses, — ent ainult, kui mõtled neid tegelikku ellu rakendada, — jah, — muinasjutud ei ole ju mitte selleks, et neid reaalselt elama hakataks.

Isa oli mul päris keskmise jõukusega kaupmees. Ja kui minu edaspidise hariduskäigu jätkamine perekonnas tuli arutuse alla, ei olnud võimalik vältida küllaltki traagilisi stseene.

Isa tahtis, et valiksin advokaadi elukutse. „See kutse," ütles vana, „on kõige parem. Sellega jõuad varsti haljale oksale, sellega võid end kõige kergemini pühendada poliitikale ja ma ei imesta sugugi, kui sa meile ükskord võid külla sõita kui mõni kõrge võimukandja või koguni minister."

Emalegi polnud see vastumeelt. Ta sai koguni liigutatud kuni pisarateni. Ta kujutas juba vaimusilmaga, kuidas ta sammub tänaval, ministrist poeg kõrval. Ning kõik teised linna prouad ja emad vaatavad temale aukartlikult, milline tunne on paratamatult seoses õige tugeva kadedusega. Kuid seda suurem on triumf!

Vanaema soov oli, et saaksin misjonäriks, kes siis läheks kaugele Aafrikamaale pöörama patust vaeseid paganaid ja muid neegreid. Õde jälle soovis, et hakkaksin miljonäriks. Siis võiks tema endale osta kõik, mida tahaks.

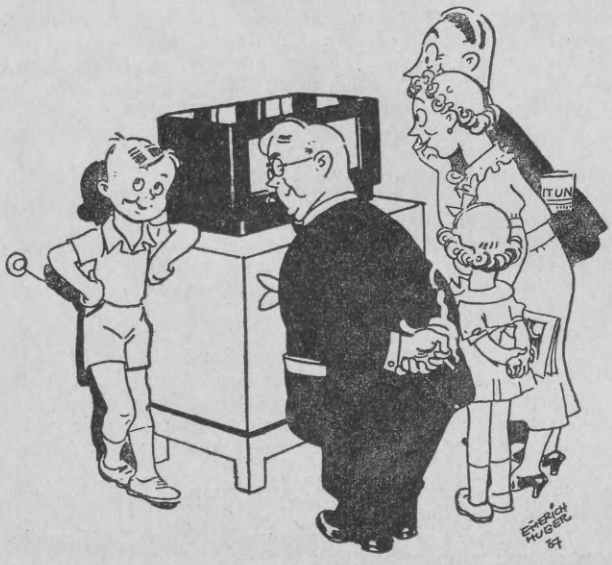

Teie soovite head kaupa soodsalt osta, meie võimaldame Teile seda

ARE • TELEFUNKEN võrratud patarei- ja võrk-raadiovastuvõtjad.

AEG ja teised paremad elektrikeetjad, mootorid, armatuurid, külmutuskapid, triikrauad, soojenduspadjad jne.

OSRAM ja teised elektrihõõglambid.

Kodu- ja välismaa anood- ja taskulambipatareid, akumulaatorid, fotoaparaadid ja -tarbed. Kuullaagrid jne.

Meie valik on täiuslik. Meie tingimused on soodsad. Meie esindused on kõikjal.

TU ARE Tartus, Suurturg nr. 10. Telefon 18-80 ja 4-91

Kultuurinimese söögilaual ei tohi puududa juust!

Pala **juustu** *hommikul, lõuna järel, õhtul ja mõnusal koosviibimisel — annab tunnistust haritud maitsest toitlustamisel*

Õisu kvaliteetjuust *— konservjuust, Camembert ja teised sordid on võitnud kõige nõudlikuma tarvitajaskonna poolehoiu*

Müügil on Õisu juust igal pool. Peale selle suur ja väikemüük — Õisu juustu- ja võitsentraalis Tallinn, Müürivahe tn. 16

Need viimased soovid olid muidugi sellised, mida ei saadud arvestada. Jäi vaid vana soov, mis hiljem kujunes kategooriliseks nõudmiseks.

Ja mina? Mina kõige selle kõrval põlesin vastikusest väikekodanlikkuse vastu, kõige vastu, mis oli materiaalne, egoistlik ja rahul kaasaegse ühiskonnaga. Minus põles suur võitlustahe enesega rahuloleva ja oma mugavusse uppuda tahtva kodanluse vastu, õhutatud humaansusest ja humaansuse eest võitlevate suurte eeskujust. Liiga mäda näis mulle kõik mu ümbrus, nagu soo, millesse vajud, kui usaldad end tema hoolde.

Nii sattusin vastuollu oma perekonnaga, puistasin kodulinna tolmu jalgadelt ja asusin elama Tartu, kus pidin leidma vastava tegevusvälja. Elasin siin ema poolt saadetavate vaevaste rahade abil kuskil katusekambris, ent muidu lõin ägedalt kaasa „Tarapita“ ümber koondunud meestega. Sõin vahel leiba ja vett ja vahel kirjutasin mõne ägeda artikli aja pehkinud vaimu vastu või luuletasin luuletusi, mis olid täis sarkasmi ja sappi vaimutöntside kodanlaste ja nende kehastatud daamide arvel. Põrutasin deemonlikke nooli sõja ja kurnamise vastu, ülistasin rakkuskäte töövaeva ja sihtisin päris agaralt üle traataia. Ideelage tudengkond oli mu pilkealune, samuti ainelist vara ahnitsevad papid.

Leiba oli küll endiselt vähe, aga seda rohkem olin täis trotsi ja uhkust oma kõlbelise mina peale.

Naistega mul suhteid ei olnud. Proovisin kord kurameerida oma majaperemehe tütrega, ent kui tabasin teda all trepikojas nagistamas ühe teklis tudengiga, viskasin ta välja oma tutvuskonnast. Sest iga naine on väärt oma meest ja ümberpöördult.

„Livonia“ õlu

on kõrgeväärtuseline, toitev ja maitsev

Kannuõlu à 10 senti
Õllebaaris — Restoran „Klub“, Gildi tän. 9

Nii tuiskasin ma aastaid ringi nagu noor lõvi, kes kiiresti vananeb kurbusest, nähes luhtumas oma töö oodatud tulemusi. Sest ainuke tulemus, mis saavutasin, oli see, et istusin mõned harvad korrad politsei vahitoas ja arestikambris, milline situatsioon oli loomulikuks tagajärjeks kaklustele minu ja paari maoka marodööri vahel teatri einelauas. See oli ainuke tõhus tulemus, mida võisin positiivsena kirjutada oma kontosse.

Ja siis korraga lõi välk sisse. Mulle määrati toetust kultuurkapitalist. Ah, sa mu püha vaimsus ja kõik teised mu kodanlusevastased kaitseinglid! Millist võitlust pidin nüüd pidama enesega! Algul näis, et on täiesti võimatu alanduda niisugusele tasemele, mis viiks mind selle häbiväärse toetuse vastuvõtmisele.

See oleks ju altkäemaksu vastuvõtmine oma vaimliste tõekspidamiste mahasalgamiseks. Ent siiski, ent siiski. Kui õige võtaksin vastu tolle väikese annetuse, tolle õrna viipe õrna suukorvi muretsemiseks, — et pärast seda hullemini paljastada tolle pehkinud ühiskonna varjukülgi. Milline iroonia, — lüüa vastast tema oma rahade abil!

Nii võtsin tolle almuse vastu rahuliku südametunnistusega, täie teadmisega selle teo jesuiitlikkusest — siht pühendab abinõu.

Kõigepealt muretsesin endale uue ülikonna, kraegi panin kaela, ja lipsusõlme, nagu mäletan, sidusin tervelt tund aega. Siis sain õnnitlusi kodunt ja tuttavatelt, ning seltskonna suhtumine minusse oli muutunud üle öö. Terve elamine oli äkki pööranud teise, omastkohast väga enesetunnet kõditava lehekülje. Hakkasin saama kutseid siia ja sinna peosöögile, ja nii mõnigi kord võisin üllatunult järeldada, et ka prahi hulgas leidub pärle. Ühe nahavabrikandiga saime päris headeks sõpradeks. Ta oli iseloomult tõesti tore inimene.

Selle uue miljööga tutvunenud, muutus ka mu suhtumine oma ümbritsevasse seltskonda. Ikka rohkem ja rohkem hakkasin mõistma oma endist tuisupealikkust, mis hakkas maad andma kainemale, analüütilisemale mõtlemisviisile. Arusaamine ühiskondlikest ja sotsiaalseist probleemest kristalliseerus mõõduka humaansuse ja kõike mõista tahtva suhtumise taustal.

Eriti rõõmustas mind leppimine kodustega. Vana urises küll veidi, kuid et ta parool oli — tee karjääri, kuidas tahad, pea-asi: tee, — siis jäi ta lõpuks rahule.

Kohale jõudnud

VÄRSKE BENSIINISAADETIS:

AUTOBENSIIN (põlevkivibensiini ja kerge välisbensiini segu) 30 senti liiter

I S. VÄLISBENSIIN (erikaal 15⁰ C juures 0,717) 32 senti liiter

Müügil automaatides Tallinnas: Aia ja Vana Viru t. nurgal, Koidula ja Köleri tän. nurgal ja meie õlilaos Tallinna sadamas.

A/S. ESIMENE EESTI PÕLEVKIVITÖÖSTUS

end. Riigi Põlevkivitööstus. Juhatus ja müügibüroo: Tallinn, Valli 4-3, tel. 450-85.

Nii on päris loomulik, et see arusaamiste ümberhinnang ei jätnud mõju avaldamata ka mu loomingule. Edaspidi andis see juba tunnistust küpsest meistrist, kes arusaava südame ja mõistusega vaatleb elu nähteid, kritiseerib neid ilma tendentsliku propagandata. Rahvuslikkuse probleemidki said oma osa tähelepanust, sedamööda, midamööda süvenesid mu tõekspidamised rahvuslikkuse paratamatusest, mille vastu võitlemine või mille eitamine oleks sama hea, kui päikese olemasolu eitamine.

Sedamööda leidsin ka tarviliku olevat oma tööjõudu rakendada poliitiliste voolude teenistusse, mis aga paraku moodustaks omaette peatüki ja viiks meid asja tuumast veidi kaugele.

Praegu olen ma energiline ametnik vastutusrikkal kohal, mul on oma perekond, rikkalik lõunalaud, soojad tuhvlid ja hommikumantel, ning mu elu suurim ülesanne on hoida ja hoiatada võrsuvat noorsugu nende eksirännakute eest, milliseid pidin ise läbi elama vastavate juhtide ja elutarkuse puudumisel.

Naisin oma majaperemehe tütre ja ma pean ütlema — üürnikud on tänapäeval tõesti häbematud! Seda remonti, mida nad küll iga jumala aasta nõuavad! Ning majamaksud on väljakannatamatult suured.

Kuid ärgem arvakem, et olen muutunud kitsiks, või unustanud oma südame hääle vaeste ja õnnetute vastu. Ei! Ma ei anna sandile kunagi vähem kui kümme senti, ja kuldsüdame ja muude korjanduste puhul ei lähe an-

Lotos-Henna

SHAMPOO-juuksevärvid värvivad juukseid lihtsa pesemisega igas soovitud nüansis (19 eritooni) pesukindlalt

Henna-Persian

kulmuvärvid must ja pruun on loomuliku tooni poolest ainulaadsed oma ehtsuses, lihtsad käsitamises ja pesukindlad.

AINUVALMISTAJA EESTIS

Keemialaborat. „Takema"

Tartus

Piihad on lävel!

Ärge unustage, et meie kaubad sammuvad alati esirinnas.

Raadio *osakonnas — hocaja uudisaparaadid: T. T. Vabrik, Philips, Blaupunkt, Hornyphon, Aga jne.*

Elektri *osakonnas — Elektrimaterjalid, korralikud ja kiired installatsioonitööd.*

Raua *osakonnas — Ehitusmaterjal. Tööriistu. Majapid. tarbeid. Linoleumi. Klaasi.*

Foto *osakonnas — suur valik parimaid fotoaparaate. Plaadid, filmid, paberid.*

Grammofoni *osakonnas — uudisplaadid.*

Adler *autode esindus* • **Mootorrattad** *ja* **jalgrattad.**

K.-m. Vennad Prüüs

Tartu, Kaubahoov 20/21
Telef. 12-92 ja 16-92

OSAKONNAD: Valgas ja Petseris

netuste kogujad minu juurest iialgi tühjade kätega. Pealegi teeb mu abikaasa tegemist mingisuguse vaestelaste toetamise seltsiga. Nii näete, et olen kõigiti rahuldanud ka oma südametunnistuse kategoorilise imperatiivi."

15. mail 1935.

Minul omalt poolt pole neile lehekülgedele midagi juurde lisada. Vahest ainult pean vabandust paluma, et olen nad avaldanud ilma autori nõusolekuta. Ent, nagu kirjast nähtub, nad ongi kirjutatud rohkem nagu õpetussõnadeks noortele inimestele kui oma südame pihtimuseks. Kui nad vahest pisut varem trükimusta on pidanud nägema kui õigus, siis ei tohiks seda mitte väga suureks süüks panna.

ILMUSID

Albert Borkvell: **Tasapinnalise ja ruumilise analüütilise geomeetria põhijooni.** 360 lk. Hind 12 krooni.

Dr. phil. nat. Jüri Nuut: **Staatika alged.** 152 lk. Hind 5 krooni.
Ülaltoodud raamatud on määratud eeskätt Tallinna Tehnikainstituudi õppe-raamatuiks.

Artur Mägi: **Suveräänsuse probleem.** Prof. A. Piibu saatesõna ja ingliskeelse sisukokkuvõttega. 125 lk. Hind 3 krooni.

Dr. H. Sepp: **Stephan Bathory ja Gustav Adolfi Pihkva vastased operatsioonid.** 25 lk. Hind 65 senti.

T. Grünthal: **Tsiviil- ja kaubandusprotsessi** autoriseeritud konspekt. Loengute järgi koostanud stud. jur. Edg. Talvik. 227 lk. mimografeeritult. Hind 3 krooni.

Mag. Uku Masing: **Israeli rahva ajaloo** autoriseeritud konspekt. 319 lk. mimografeeritult. Hind 6 krooni 75 senti.

ILMUMAS PALJU UUSI TEOSEID

Raamatu hinna kirjastusele ettesaatmisel saadab kirjastus raamatu omal kulul tellijale kätte.
Müügil paremais raamatukauplustes.

AKADEEMILISE KOOPERATIIVI KIRJASTUS

Tartu, Ülikooli 15, tel. 63. Tallinna-Kopli tel. Kopli 36
Posti jooksev arve 2205.

Igale perenaisele hea ja odav on

N. Vene õmblusmasin

»UNION«

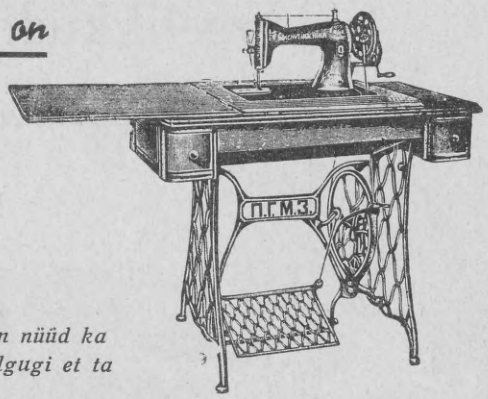

- *See masin on juba aastaid Eestis müügil ja sellepärast on nüüd ka tõestatud, et ta kvaliteet on võrdne maailma parimatega, olgugi et ta hinna poolest on tunduvalt odavam*
- *Iga majanduslikult mõtleja inimene ostabki sellepärast nüüd ikka ainult N. Vene õmblusmasina*

ESINDAJA **M. NARITS & Ko**

Tallinn, Niguliste 14. Telefon 446-68

AGENTUURID KÕIKJAL ELAVAMATES KESKUSTES

„Majatarbed? – Mirvits ja Pojad!"

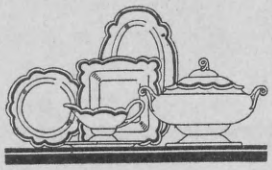

Suurimas valikus pühiks kinkeasju, lauanõusid majatarbeid, serviise jne.

A/S. „D. MIRVITS JA POJAD"

TALLINN, V. Karja 7, telef. 483-62
TARTU, Raekoja 6, telef. 3-83

TAPEETE

alates 14 sendist rull,
koolitarbeid, trüki- ja pakkimispaberit
ostate
suurel ja väikesel arvul

PABERIÄRIST »KODUMAA«

Tartus, Aleksandri tän. 10, telef. 7-87

TOIMETUSELE SAADETUD:

H. Adamson: Linnulaul. Luuletusi. E. Kirjan. Liidu kirjast. 1937.

A. Adson: Lehekülg ajaraamatust. Luuletusi. E. Kirjan. Liidu kirjast. 1937.

H. Talvik: Kohtupäev. Luuletusi. E. Kirjan. Liidu kirjast. 1937.

B. Kangro: Vanad majad. Luuletusi. E. Kirjan. Liidu kirjast. 1937.

J. Semper: Lõuna risti all. Reisikirju. E. Kirjan. Liidu kirjast., 1937.

E. Hiir: Raudvärsid. Luuletusi. E. Kirjan. Liidu kirjast. 1937.

K. A. Hindrey: Sigtuna häving. Novelle. E. Kirjan. Liidu kirjast. 1937.

Eesti Loodus nr. 11
Loodusvaatleja nr. 11
Kasvatus nr. 9, 10
Teater nr. 8
Aed nr. 11
Kevadik nr. 5
Sõdur nr. 47—50
Suomalainen Suomi nr. 7
Nädal Pildis nr. 22—24
Eesti Naine nr. 12
Eesti Kirjandus nr. 11
Taluperenaine nr. 12
Tuleviku Rajad nr. 22
ERK nr. 7/8
Vabadussõja Tähistel nr. 11
Looming nr. 9

„Tänapäev" ilmub kord kuus. Tellimishind aastas (12 nr.) kr. 3.60, poolaastas kr. 1.80, veerandaastas kr. —.90 Üksiknumber 35 s.

Toimetuse ja talituse aadress: Tartu, Gustav Adolfi 8, Noor-Eesti, telefon 2-66. Toimetaja kõnetund igal äripäeval k. 11—12.

Tarvitamata jäänud käsikirju alal ei hoita. Käsikirjad saadetakse tagasi, kui selleks on lisatud vastaval määral postmarke.

Vastutav toimetaja: JAAN KÄRNER.
Väljaandja: O.-Ü. NOOR-EESTI KIRJASTUS.

Noor-Eesti Kirjastuse trükk Tartus, 1937. Ilmus 22. detsembril. Klišeed A. Raba tsinkograafiast.

Ühistegelikkudele
kindlustusseltsidele ja -kassadele

korraldab

edasikindlustust

ning annab nõu ja juhatust asjaajamises

Eesti Ühistegeline Kindlustus-Keskselts

Tallinn, Suur Karja 19. Postkast 122.
Kõnetr. 426-83

TARTU LINNAPANK

TARTUS, RAEKOJAS TELEF. 11-32 JA 2-32

ARVETE SEIS 30. NOVEMBRIL 1937. a.

AKTIVA		PASSIVA	
Kassa	30.757.95	Põhikapital	308.259.34
Hoiuarved	417.386.99	Tagavarakapital	50.476.31
Väärtpaberid	384.192.21	Amortisatsioonikapital	9.991.06
Väärtused	4.913.34	Hoiusummad	4.435.673.67
Diskonteeritud vekslid	3.262.812.19	Korrespondendid	86.483.74
Tähtajalised laenud	5.650.—	Väljaantud garantiid	82.540.94
Kontokorrent laenud	939.584.23	Mitmesugused kreeditorid	13.546.01
Korrespondendid	74.100.03	Tulud	320.499.91
Garantii deebitorid	82.540.94	Muud passivad	36.767.48
Mitmesugused deebitorid	13.546.01		
Vallasvara	15.554.15		
Kulud	88.161.67		
Muud aktivad	25.161.67		
Kokku:	5.344.238.46	Kokku:	5.344.238.46

TOIMETAB KÕIKI PANGAOPERATSIOONE

Tellige „TÄNAPÄEV“ 1938. aastaks!

„TÄNAPÄEV“ jätkab ilmumist endises vabas, demokraatlikus vaimus. Ta tahab edaspidi samuti julgesti ning sirgjooneliselt välja astuda oma põhimõtete eest, nagu ta seda on teinud juba kolm aastat, mis on olnud suureks ümberkorralduse-ajaks meie kodumaa elus.

„TÄNAPÄEV“ usub, et meie riik säilitab oma iseseisvuse ainult siis, kui ta jääb püsima demokraatlikkudele alustele. Demokraatia aga eeldab kogu rahva kõrget kultuurilist taset ja poliitilist mõtlemisoskust.

„TÄNAPÄEV“ omalt poolt püüab kõigest jõust kaasa aidata meie rahva iseteadvuse tõstmiseks ja tema kultuuriliseks ning poliitiliseks kasvatamiseks.

„TÄNAPÄEV“ on kultuurpoliitiline ajakiri, mis on teejuhiks igale teadlikule kodanikule. Ta avaldab oma veergudel selgitavaid ning arvustavaid kirjutisi kõigist aktuaalseist poliitilisist, majanduslikest, kultuurilisist ja kirjanduslikest küsimusist, milles teadlikul kodanikul vaja on seisukohta võtta.

„TÄNAPÄEVA“ kaastöölisteks 1937. a. olid: K. Aben, A. Alle, O. Angelus, P. Arumaa, E. Bakis, F. Dreverk, K. Ehrman, A. Hanko, Have-Valtman, A. Hellat, E. Hiir, K. A. Hindrey, V. Horm, V. Kaljumäe, J. Kangur, R. Kangro-Pool, E. Kippel, E. Kollom, M. Kurs-Olesk, J. Kärner, K. Laagus, E. Laaman, A. Leps, R. Lesta, B. Linde, A. Luha, O. Luts, A. Lüüs, K. Melso, H. Mugasto, R. Paris, A. Parts, A. Piip, V. Poska-Grüntal, M. Päss, H. Raudsepp, A. Renning, J. Roos, P. Rummo, N. Ruus, M. Sillaots, A. Suits, J. Taklaja, E. Tammlaan (Jänkimees), A. H. Tammsaare, R. Tiitus, O. Tooming, J. Tõnisson, J. Vahtra, H. Vellner, P. Viiding ja teised.

„Tänapäev“ ilmub 12 numbrit aastas. Tellimishind aastas kr. 3.60, poolaastas kr. 1.80. Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised, ajakirjanduse kontorid ja „Tänapäeva“ talitus Tartus, Gustav-Adolfi 8, posti jooksev arve 22-32.

Väärtuslik lisapreemia kõigile aastatellijaile:

Kõik „Tänapäeva“ aastatellijad, kes oma tellimise ära on andnud hiljemalt 25. jaanuariks 1938. a., saavad tasuta G. BIENSTOCK'I ülihuvitava ning aktuaalse teose

JAAPAN JA HIINA

Raamat ilmub 1. aprilliks 1938. a. ja saadetakse ühes „Tänapäeva“ aprillikuu numbriga tellijaile koju kätte. G. Bienstock annab oma teoses ülihuvitava läbilõike Jaapani ja Hiina konflikti algpõhjusist. Ta tõestab, et inimkonna ajaloos edaspidi on ülisuur tähtsus Vaikse ookeani rannikul.

„Tänapäeva“ talitus Tartus, Gustav-Adolfi t. 8

„Noor-Eesti Kirjastuse“ trükikoda Tartus

Juba 82 aastat

on igas eesti kodus ja talus loetud

„Postimees"

MAAILM ON TEIE TASKUS LUGEDES „POSTIMEEST".

„Postimees" avaldab iga päev täpselt ja asjalikult sõnas ja pildis põnevamaid uudiseid kogu maailmast.

TÄIUSLIK KODUMAA PÄEVAUUDISTE OSA.

„Postimehel" on kaastöölisi igas kodumaa nurgas, kes kirjutavad iga päev „Postimehes" kõigist huvitavamaist sündmusist nende ümbruskonnas.

TEADLASED JA PARIMAD ASJATUNDJAD IGALT ERIALALT

avaldavad „Postimehes" kirjutisi tänapäeva huvitavamaist elunähtusist.

PÕLLUMEES LEIAB VASTUSE

igale küsimusele oma erialalt lugedes „Postimehe" põllumajanduse osas ilmuvaid kirjutisi.

TÄIELIKU ÜLEVAATE MAJANDUS-ELUST

annavad „Postimehe" asjalikud kirjutised majanduslike küsimuste ainel ja igal nädalal ilmuv majanduslik eriosa.

IGA EESTI NAINE LOEB TEMALE MÄÄRATUD ERIOSA — „NAINE JA KODU",

sest selles avaldavad selle ala parimad eriteadlased selgitusi probleemidest ja vastavaist eriküsimusist, mis eriti huvitavad naissugu.

MOOD — SPORT — MALE.

Lugege vastavaid kirjutisi „Postimehe" eriosakondadest ja Teie saate vastuse igale vastavale küsimusele, mis Teid huvitab.

PÕNEVAMAD ROMAANID JA HUVITAVAMAD SEERIAKIRJUTISED

avaldatakse eel kõige „Postimehes" ja nad võidavad lugejate üksmeelse poolehoiu.

IGAL PÜHAPÄEVAL „POSTIMEHE" HINNATA KAASANNE „SÄDEMED"

piitsutab oma kõverpeeglis elu varjukülgi ja köidab lugejaid nädalavahetusel lõbusa pilke ja huumoriga.

„POSTIMEES" ON AJALEHT KÕIGILE,

sest tema ümber on koondunud kogu eesti rahvas vaatamata tema sotsiaalsele kihistusele. „Postimees" on õiglane nõuandja kõigile igas olukorras.

Tellimishinnad:

POSTIGA VÕI TARTUS KOJUKANDMISEGA.

1 kuu	Kr.	1.65
2 kuud	„	3.30
3 kuud	„	4.40
iga järgnev kuu	„	1.40
6 kuud	„	8.60
12 kuud	„	17·00

POSTITA (s. o. Tartus talitusest ise ära viies).

1 kuu	Kr.	1.50
2 kuud	„	3.00
3 kuud	„	3.95
iga järgnev kuu	„	1.15

ÜKSIKNUMBER 6 SENTI

„Lasteleht"

1 kuu	Kr.	0.40
6 kuud	„	2.00
12 kuud	„	3.50

ÜKSIKNUMBER 12 SENTI

„Lasteleht",

eesti laste lemmikajakiri, ilmub uuest aastast uuendatud kujul ilusas väljaandes 2 korda kuus

E. K.-Ü. „POSTIMEES"

Peatalitus: Tartus, Ülikooli 21/23, telef 80 ja 65

Tallinna kontor: Viru II, telef. 436-11

Missuguse võtaksite Teie?

Seisate küsimuse ees — missugune neist on see õige? Tihti ehk usaldate oma otsusetegemise õnnele.

Ajalehte aga ei valita õnne peale, sest Teil on ju oma nõudmised hea ajalehe suhtes.

Tihti kuulete Teie ütlust

„hästitoimetatud ajaleht“,

kui lehtede ilmudes haaratakse värske „VABA MAA“ järele. Otsast otsani loetakse „VABA MAA“ läbi, sest temas on ikka palju uut ja huvitavat. Erilist rõhku paneb „VABA MAA“ lugejate mitmesuguste eriharrastuste käsitamisele, iga päev ilmuvad eri leheküljed. Palju kiitust on leidnud reedene pomm-lehekülg „Tuuslar“.

ÜKSIKNUMBER AINULT 6 SENTI.

Soodustused „VABA MAA“ tellimisel. Kõik tellijad saavad „ESMASPÄEVA“. 3 kuu ja pikema aja tellijad võivad tellida poole hinnaga „PEREKONNALEHTE“, „AJUDEGÜMNASTIKAT“ ja „RS-i“. „VABA MAA“ maksab pooles aastas kr. 8.20, kolmeks kuuks kr. 4,30. Kõik postiasutised võtavad tellimisi vastu.

RAADIOKUULAJAD

loevad „RS'i“, kord nädalas ilmuvat raadioajakirja. „RS“ toob täpsed ja laiaulatuslikud saatekavad kellaaegade järele. Asendab ka raadiotehnil. kirjandust. Tellides 3 kuuks kr. 1,40.

JUTUSÕBRAD

tellivad „PEREKONNALEHE“, huvitava värvitrükis jutu- ja pildiajakirja. Ilmub kord nädalas. Oma noortenurk, palju nalja, ristsõnu. Tellides 50 senti kuus.

MÕISTATUSTE LAHENDAJAD

murravad oma pead ainsa selle ala ajakirja „AJUDE GÜMNASTIKA“ kallal. Ilmub kord nädalas. Lahendajate vaeva tasuvad rikkalikud auhinnad. Üksiknumber 15 senti.

Hind 35 senti.